

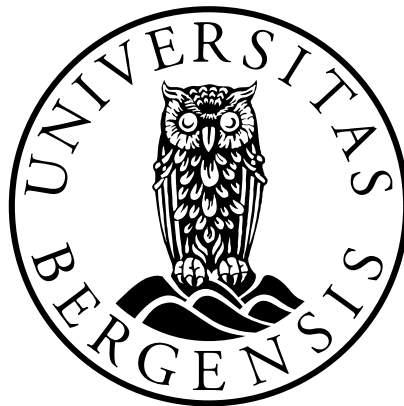
Rapportering om samfunnsansvar

*Store foretak sin rapporteringsplikt etter
regnskapsloven § 3-3c.*

Kandidatnummer: 204026

Veileder: Hugo P. Matre

Antall ord: 14 944

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

2. juni 2014

“Creating a strong business and building a better world are not conflicting goals – they are both essential ingredients for long-term success” – William Clay Ford Jr. Executive Chairman, Ford Motor Company.

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	1
1.1	Introduksjon	1
1.2	Rettslig problemstilling og oppbygning av oppgaven	2
1.3	Internasjonale rammer	3
1.3.1	<i>OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper</i>	3
1.3.2	<i>Dansk rett</i>	4
1.3.3	<i>Nytt EU-direktiv om samfunnsansvar</i>	6
2.	Rapporteringsplikten etter regnskapsloven § 3-3c	8
2.1	Hvem rapporteringsplikten er rettet mot	8
2.2	Hva det skal rapporteres om	10
2.3	Innholdet av begrepet ”samfunnsansvar” etter lovbestemmelsen	13
2.4	Elementene i samfunnsansvaret	15
2.4.1	<i>Menneskerettigheter</i>	15
2.4.2	<i>Arbeidstakerrettigheter og sosiale hensyn</i>	17
2.4.3	<i>Det ytre miljø</i>	19
2.4.4	<i>Bekjempelse av korrupsjon</i>	20
3.	Forholdet til eksisterende årsberetningskrav	24
3.1	Innledning	24
3.2	Opplysninger etter regnskapsloven § 3-3 a tredje ledd	24
3.3	Opplysninger etter regnskapsloven § 3-3 a niende til tolvte ledd	25

3.4	Dekkes gjeldende krav helt eller delvis av regnskapsloven § 3-3c?	27
4.	Rekkevidden av ansvaret	29
4.1	Forholdet til leverandørkjeder	29
5.	Hvor rapporten skal avgis og ansvar for rapporteringen	33
5.1	Årsberetningen eller annet offentlig tilgjengelig dokument	33
5.2	Ansvar for rapporteringsplikten	34
	<i>5.2.1 Hvem ansvaret påligger</i>	34
5.3	Rettslig kontroll og sanksjoner	35
	<i>5.3.1 Kort om revisors konsistenssjekk</i>	35
	<i>5.3.2 Aktuelle ansvarsgrunnlag</i>	36
	<i>5.3.3 Ikke rettslige sanksjoner</i>	38
6.	Internasjonal tilpasning	41
6.1	Innledning	41
6.2	FNs Global Compact	42
	<i>6.2.1 Bakgrunn og legitimitet</i>	42
	<i>6.2.2 Innholdet i initiativet</i>	42
6.3	Det globale rapporteringsinitiativ (GRI)	45
	<i>6.3.1 Bakgrunn og legitimitet</i>	45
	<i>6.3.2 Den nye generasjon retningslinjer: G4</i>	46
	<i>6.3.3 Hvordan utforme en bærekraftsrapport i henhold til G4?</i>	47
	<i>6.3.4 Avsluttende vurdering</i>	47
7.	Avsluttende bemerkninger	48
	Litteraturliste	50

1. Innledning

1.1 Introduksjon

Den 1. juni 2013 ble store foretak rettslig forpliktet til å redegjøre for hva foretaket gjør for å ivareta sitt samfunnsansvar.¹ Forpliktelsen består av en plikt til å opplyse hva virksomheter gjør for å følge opp menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale hensyn, det ytre miljø og anti-korrupsjon. Emne for denne oppgaven er innholdet i rapporteringsplikten for store foretak.

Bakgrunnen for innføringen av plikten er den internasjonale debatten om Corporate Social Responsibility, forkortet ”CSR”. Hva er så innholdet i begrepet CSR? CSR kan oversettes til ”næringslivets samfunnsansvar.” En alminnelig annerkjent definisjon av begrepet foreligger ikke ettersom innholdet er omdiskutert.² Kjernen i begrepet kan likevel slås fast til å handle om hvilket ansvar bedrifter bør påta seg for mennesker, samfunn og miljø som påvirkes av virksomheten.³

CSR blir av mange ansett som sentralt i arbeidet med å finne en løsning på de problemer verden står overfor i dette årtusenet.⁴ Slik klimaforandringer, globale finanskriser og humanitære katastrofer illustrerer, lever vi i en verden der økonomi, befolkning og økosystemer er gjensidig avhengige av hverandre. For å oppnå målet om en *bærekraftig utvikling*⁵ er rollen til multinasjonaleselskaper i den globale økonomien ansett å være av avgjørende betydning.

Er kravene til CSR også i næringslivets interesse? Bevisste forbrukere, investorer med etiske mandater, og ansatte som vektlegger samfunnsansvarlig opptreden fra arbeidsgiver, er forhold som alle taler for at bedrifter har en egeninteresse i å opptre samfunnsansvarlig. For å unngå mediernes kritiske søkelys ligger det et sterkt insentiv om å drive virksomhet på forsvarlig vis.⁶

---

¹ Innført ved endringslov av 19.april 2013 ” Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)”.

² Horrigan (2010), s. 34 ff.

³ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 7.

⁴ Horrigan (2010), s. 3.

⁵ Se her FNs internettsider (fn.no); ”Hva er bærekraftig utvikling?”.

⁶ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 9 og COM (2008) 774.

Følgende sitater i *The Economist* fra 2008 kan tjene som illustrasjon for hvorfor samfunnsansvar er viktig å forholde seg til:

*”One way of looking at CSR is that it is part of what businesses need to do to keep up with (or, if possible, stay slightly ahead of) society’s fast-changing expectations. It is an aspect of taking care of a company’s reputation, managing its risks and gaining a competitive edge.”*⁷

*“In time it will simply be the way business is done in the 21st century.”*⁸

1.2 Rettslig problemstilling, formål og oppbygning av oppgaven

Rapporteringsplikten om samfunnsansvar er nedfelt i Lov om årsregnskap m.v. (“regnskapsloven”) 17. juli 1998 nr. 56 § 3-3c. Den er inntatt i kapittel tre som omhandler styrets plikt til utarbeidelse av årsregnskap og årsberetning. Før bestemmelsen ble innført, forelå det ikke noe generelt krav i regnskapsloven om slik rapportering.⁹

Formålet med å innføre en rapporteringsplikt er å øke bevisstheten til rapporteringspliktige bedrifter om verdien av å vektlegge økonomiske, sosiale og miljømessige forhold i deres virksomhetsstyring. På denne bakgrunn er det lovgivers forutsetning at næringslivet i større utstrekning fokuserer på og integrerer samfunnsansvar i sin styring av virksomheten.¹⁰

Tema for oppgaven er innholdet i *rapporteringsplikten*. Sentrale spørsmål er hvordan begrepet samfunnsansvar skal forstås og hvilke krav til opplysninger som følger av rapporteringsplikten.

Lovpålagte plikter til å utvise samfunnsansvar etter andre bestemmelser vil bli nevnt i den grad disse er relevante for å forstå innholdet i rapporteringsplikten. Av hensyn til oppgavens omfang avgrenses fremstillingen mot krav til rapporteringen om samfunnsansvar som følge av selskapers tilknytning til ulike børser.

Innledningsvis under punkt 1.3 presenteres bakgrunnen for innføringen av regnskapsloven § 3-3c. Kapittel to tar så for seg hvem rapporteringsplikten er rettet mot og pliktens materielle innhold (de lege lata).

---

⁷ The Economist (2008) avsnitt 13.

⁸ *Ibid* avsnitt 18 andre setning.

⁹ Prop. 48 L (2008-2009) s. 7.

¹⁰ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010) s. 5.

Rekkevidden av ansvaret blir presentert i kapittel tre. Hvor rapporten skal avgis, samt hvilke aktuelle sanksjoner som kan gjøres gjeldene ved brudd, vil deretter bli presentert i kapittel fire og fem. Fokuset vil her være på rapportering fra aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper. I kapittel seks gis en fremstilling av internasjonale standarder som er relevante for rapporteringsplikten.

Avslutningsvis vil det i kapittel 7 bli gitt uttrykk for egne betraktninger (de lege ferenda).

1.3 Internasjonale rammer

1.3.1 OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper

Valget av et rapporteringskrav som juridisk virkemiddel for å skjerpe bedrifters arbeid med samfunnsansvar, kan ikke ses løsrevet fra retningslinjer for multinasjonale foretak fastsatt av Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling ("OECDs retningslinjer").

Retningslinjene består av prinsipper og standarder for ansvarlig forretningsdrift. Som medlem av OECD er Norge folkerettslig forpliktet til å følge opp at retningslinjene overholdes.¹¹ Retningslinjene ble sist oppdatert i 2011.

Om offentliggjøring av opplysninger uttales følgende i OECDs retningslinjer:

*"Enterprises should ensure that timely and accurate information is disclosed on all material matters regarding their activities, structure, financial situation, performance, ownership and governance."*¹²

Når det gjelder informasjon om oppfølging av *menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon* oppfordres selskaper til å offentliggjøre opplysninger om selskapets politikk på nevnte områder, i den grad det har betydning for selskapets virksomhet.¹³

---

¹¹ OECDs retningslinjer er ikke gjort til rettslige forpliktelser for private borgere. Etterlevelsen er på denne bakgrunn frivillig. OECDs kontaktpunkt kan avgi uttalelse om at reglene ikke er fulgt dersom et norsk foretak blir innklaget for brudd på retningslinjene, se Norges Kontaktpunkt: *Årsrapport 2012/2013*.

¹² OECDs retningslinjer (2011), s. 27.

¹³ *Ibid* s. 27-28.

1.3.2 Samfunnsrapportering etter dansk rett

Med OECDs retningslinjer som bakteppe, var myndighetene i Danmark først ute av de skandinaviske landene til å lovfeste en bestemmelse for rapportering om samfunnsansvar.¹⁴ Lovbestemmelsen er inntatt i årsregnskabsloven § 99a og trådte i kraft 1. januar 2009. Det er anslått at bestemmelsen omfatter 1.100 danske bedrifter.¹⁵ Redegjørelsen utgjør en del av ”ledelsesberetningen”, jf. § 99a stk. 3.

Om hva som skal forstås med samfunnsansvar er følgende angitt i årsregnskabsloven § 99a stk. 1, annet punktum:

”Ved virksomheders samfunnsansvar forstås, at virksomheder frivillig integrerer henyn til blant andet menneskerettigheder, sociale forhold, miljø- og klimamæssige forhold samt bekæmpelse av korrupsion i deres forretningsstrategi og forretningsaktiviteter”¹⁶ (min understreking).

Slik det følger av utdraget over, er samfunnsansvar det bedriftene foretar seg utover det å overholde lovpålagte plikter, jf. *frivillig*.

Samfunnsansvaret er dernest avgrenset til å gjelde virksomhetsutøvelse som bidrar til å forbedre virksomhetens forretningsmessige konkurranseevne, operasjonalisert ved at hensynene i samfunnsansvaret skal integreres i virksomhetenes *forretningsstrategier og forretningsaktiviteter*.

Et krav om å ”forbedre” følger ikke av ordlyden til lovbestemmelsen men er benyttet i den danske regjeringen sin handlingsplan ”Ansvarlig vækst”, om virksomheters samfunnsansvar, i beskrivelse av pliktens formål.¹⁷ På denne bakgrunn er det en snever tolkning av pliktens omfang som skal legges til grunn. Ansvarer kan på denne bakgrunn omtales som et ”forretningsdrevet” samfunnsansvar.¹⁸

Begrunnelsen for at samfunnsansvaret er begrenset til å gjelde det ”forretningsdrevne” i dansk rett, er en oppfatning om at samfunnet vil være best tjent med bedrifters arbeid med samfunnsansvar hvis det inngår i den daglige virksomhetsutøvelse og er integrert i

---

¹⁴ Sverige hadde ikke på dette tidspunkt et generelt krav om CSR- rapportering i sin lovgivning, jf. *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 9.

¹⁵ Se ”www.danskerhverv.dk”.

¹⁶ Årsregnskabsloven § 99a stk 1 annet punktum.

¹⁷ ”Ansvarlig vækst” (2012), s. 9.

¹⁸ Prop. 48 L (2012-2013), s. 22.

virksomhetens kjernekompetanse. På denne bakgrunn faller samfunnsansvar utover kjernen i forretningsdriften utenfor rapporteringsplikten.¹⁹

Av bestemmelsen stk. 2 følger et innholdskrav til redegjørelsen angitt i tre dimensjoner:

” 1. Virksomhedens politikker for samfunnsansvar, herunder eventuelle standarder, retningslinjer eller prinsipper for samfunnsansvar, som virksomheden anvender.

2. Hvordan virksomheden omsætter sine politikker for samfunnsansvar til handling, herunder eventuelle systemer eller procedurer herfor.

3. Virksomhedens vurdering af, hva der er opnået som følge af virksomhedens arbejde med samfunnsansvar i regnskabsåret, samt virksomhedens eventuelle forventninger til arbejdet fremover”.

For det tilfellet at bedriftene som er omfattet av rapporteringsplikten utarbeider fremskritt rapport i forbindelse med tilslutning til De forente nasjoners (”FN”) initiativ for samarbeid med næringslivet om en bærekraftig utvikling ”Global Compact”, eller FNs prinsipper for ansvarlige investeringer, er de unntatt fra rapporteringsplikten, jf. årsregnskabsloven § 99a stk. 7.

En evaluering av bestemmelsens effekt for bedrifters arbeid med samfunnsansvar ble foretatt allerede samme år bestemmelsens i årsregnskabsloven ble inntatt, i år 2009. Evalueringen viser at bedrifter som tidligere ikke arbeidet med samfunnsansvar har begynt å gjøre det. De bedrifter som allerede hadde rutiner for slikt arbeid har etter ikrafttredelsen av plikten fått en mer systematisk tilnærming.²⁰

Slik evalueringen viser har derfor innføring av en rapporteringsplikt bidratt i positiv retning for danske bedrifters tilnærming til arbeidet med samfunnsansvar. På denne bakgrunn har den danske bestemmelsen tjent som inspirasjonskilde ved utarbeidelsen av den norske rapporteringsplikten.²¹

---

¹⁹ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010).

²⁰ Mikkelsen (2010), s. 21.

²¹ Se forutsetningsvis mandatet til arbeidsgruppen for samfunnsansvar inntatt i *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 5.

1.3.3 Nytt EU-direktiv om samfunnsansvar.

Rapporteringsplikten om samfunnsansvar har en side mot EØS-retten. Med hjemmel i Roma-traktaten²² la europakommisjonen den 16. april 2013 (heretter "EU-kommisjonen") frem et direktivforslag om rapportering på samfunnsansvar (i det følgende "CSR-direktivet").²³ CSR-direktivet retter seg mot selskaper som har flere enn 500 ansatte og en balanse på EUR 20 millioner eller netto omsetning på EUR 40 millioner.²⁴ CSR er i forslaget definert som "*the responsibility of enterprises for their impact on society*"²⁵.

CSR-direktivet ble vedtatt i EU-parlamentet den 15. april 2014 med 599 stemmer for og 56 i mot.²⁶ EØS-rettslig blir spørsmålet hvilken betydning det nye direktivet om CSR-rapportering vil ha for norsk rett?

Direktivet om CSR endrer artikkel 46 i det 4. regnskapsdirektiv²⁷ og artikkel 36 i det 7. regnskapsdirektiv²⁸ i den Europeiske Union (heretter "EU"), som har tjent som rettslige utgangspunktet for den gjeldende norske regnskapsloven.

Norge er som EØS-medlem rettslig forpliktet til å implementere rettsakter fra EU som angår de fire friheter i medhold av EØS-avtalen artikkel 3 jf. EØS-loven § 1. Forpliktelsen er referert til som det alminnelige lojalitetsprinsippet.²⁹ Da direktivet vil føre til endringer i EUs regnskapslovgivning, angår den etableringsfriheten til selskaper og er derfor EØS-relevant.³⁰

CSR-direktivet innebærer to endringer; rapportering om samfunnsansvar og opplysninger om hvilke retningslinjer selskapet har for å sikre mangfold i styret.³¹ Det er den første endringen som er relevant for oppgaven. Av forslaget følger at det skal rapporteres om ikke-finansielle forhold. Som et minimum skal rapporteringen inneholde opplysninger om det ytre miljø, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon. Nevnte minimumskrav omfattes av ordet "these" slik innholdet i rapporten er angitt i artikkel 1 (1) a som endrer det 4. selskapsdirektiv :

---

²² The Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) Article 50 (1), se COM(2013) 207, s. 8.

²³ EU-kommisjonen: "Press release" (2013).

²⁴ COM(2013) 207, s. 11.

²⁵ *Ibid* s. 2.

²⁶ Se "EU-direktiv om ikke-finansiell rapportering ble vedtatt i EU-parlamentet" på CSR-Norge sine hjemmesider: "www.csr.norge.no".

²⁷ 78/660/EEC.

²⁸ 83/349/EEC.

²⁹ Arnesen og Stenvik (2010), s. 53-54.

³⁰ Prop. 48 L (2012-2013).

³¹ COM(2013) 207.

- (i) *a description of the policy pursued by the company in relation to these matters;*
- (ii) *the results of these policies;*
- (iii) *the risk related to these matters and how the company manages those risks.*”³²

Artikkel 2 i CSR-direktivet som endrer 7. selskapsdirektiv inneholder en likelydende bestemmelse. Dette vil være tilfellet for de eksemplene som nevnes fra artikkel 1 i det følgende. Det er derfor tilstrekkelig å begrense fremstillingen til denne artikkelen.

Formålet bak direktivet om CSR er å bidra til større åpenhet ved at informasjon om miljø- og sosiale forhold blir gjort offentlig tilgjengelig. I tråd med EU-rettens formål om å bygge ned barrierer som hindrer fri konkurranse, er nettopp åpenhet i næringslivet en anerkjent metode for å skape *a level playing field* mellom selskaper i medlemslandene.³³

Om hvordan mer åpenhet skal bidra til mer samfunnsbevisste selskaper, er følgende uttalt i kommisjonens ”A renewed strategy 2011-2014 for Corporate Social Responsibility”:

*”Disclosure of social and environmental information, including climate-related information, can facilitate engagement with stakeholders and the identification of material sustainability risks. It is also an important element of accountability and can contribute to building public trust in enterprises.”*³⁴

Ut i fra et harmoniserings- og subsidiaritetssynspunkt er det best at utviklingen mot å utvise samfunnsansvar ledes av næringslivet selv. Av denne grunn er derfor frivillig ikke-finansiell rapportering funnet å være det beste virkemiddel til å fremme formålet. Normen for rapporteringen skal være en *beste praksis*- tilnærming.³⁵

I tråd med en beste praksis -tilnærming oppfordres selskapene i direktivet til å benytte seg av nasjonale- eller internasjonale rapporteringsinitiativ. I forarbeidene nevnes blant annet FNs Global Compact, OECDs retningslinjer og Det globale rapporteringsinitiativ (”GRI”) som eksempler.³⁶

I forlengelse av det overnevnte, kan rapporteringsplikten beskrives som fleksibel og ikke-instruerende i sin karakter. Selskapene er gitt frihet til å benytte nasjonale- og internasjonale

---

³² Artikkel 1 endrer bare 4. selskapsdirektiv. Artikkel 2, som endrer 7. selskapsdirektiv har det samme materielle innhold, se COM(2013) 207, s. 11 og 13.

³³ COM(2011) 206, punkt 2.8.

³⁴ COM(2011) 681, s. 11.

³⁵ COM(2013) 207, s. 2 og EU-kommisjonen ”Press Release” (2013).

³⁶ COM(2013) 207, s. 9.

rapporteringsinitiativ ved utarbeidelsen av CSR-rapporten. Om omfanget av informasjonen som kreves gitt, er følgende angitt i CSR-direktivet artikkel 1 bokstav a annet ledd:

”The review shall be balanced and comprehensive analysis of the development and performance of the company’s business and of its position, consistent with the size and complexity of the business.”³⁷

Omfanget av rapporteringen kan begrenses ytterligere av selskapet, ettersom følgende er angitt i direktivet artikkel 1 (1) a 1 (b) annet ledd som endrer 4. selskapsdirektiv:

”Where a company does not pursue policies in relation to one or more of these matters, it shall provide an explanation for not doing so.”

Reguleringsteknikken kalles gjerne “comply or explain”-prinsippet. Av dette følger at det bare er informasjon om samfunnsansvar som er relevant for selskapet som skal oppgis. Der selskapet finner at noen av de angitte områdene for samfunnsansvar ikke er relevant for deres virksomhet, er de gitt frihet til å gi en forklaring på hvorfor dette er tilfellet i stedet for at de skal påtvinges å inkorporere retningslinjer.³⁸

2. Rapporteringsplikten etter regnskapsloven § 3-3c

2.1 Hvem rapporteringsplikten er rettet mot

En forutsetning for at plikten til samfunnsrapportering skal inntre er at selskapet er regnskapspliktig etter regnskapsloven § 1-2, jf. § 3-1.

Plikten til å avgi redegjørelse om samfunnsansvar er imidlertid avgrenset til å gjelde *store foretak*. Legaldefinisjonen av hva som regnes som *store foretak* fremgår som følger av regnskapsloven § 1-5:

”1. allmennaksjeselskaper,

2. regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs, autorisert markedsplass eller tilsvarende regulert marked i utlandet, eller

3. andre regnskapspliktige dersom det er fastsatt i forskrift gitt av departementet.”

---

³⁷ *Ibid* s. 11.

³⁸ COM(2013) 207, s. 2.

Et eksempel på forskrift gitt med hjemmel i sistnevnte kategori (punkt nr.3) er forskrift 16. desember 1998 nr. 1240 om årsregnskap m.m. for banker, finansieringsforetak og morselskap for slike.

Det følger av forarbeidene at den samme definisjon skal legges til grunn for *store foretak* i regnskapsloven § 3-3c.³⁹ Rapporteringsplikten er dermed rettet mot de største regnskapspliktige foretakene underlagt norsk lovgivning.

Når begrepet ”selskap” benyttes i oppgaven, er det lagt til grunn at selskapet oppfyller vilkårene for *store foretak*, med mindre annet går klart frem.

Noen bestemte virksomheter som er å betrakte som *store foretak* omfattes likevel ikke av rapporteringsplikten. For det første vil offentlige virksomheter som ikke er regnskapspliktige etter reglene for *store foretak* i regnskapsloven være unntatt fra rapporteringskravet.⁴⁰

For det tilfellet der morselskapet allerede har avgitt rapport på lovens foreskrevne måte som også omfatter datterselskaper, vil sistnevnte være fritatt for rapporteringsplikten om samfunnsansvar, jf. § 3-3c fjerde ledd første punktum. Forutsetningen for unntaket er imidlertid at det blir gitt en henvisning i datterselskapets årsberetning til hvor morselskapets redegjørelse finnes offentlig tilgjengelig, jf. § 3-3c fjerde ledd annet punktum. Formålet med unntaket er å begrense den administrative byrde som pålegges selskapene ved at man unngår dobbelrapportering.

Til sist vil ikke rapporteringsplikten gjøres gjeldende for ”tredjelandsutstedere”, hvilket vil si utenlandske foretak med verdipapirer notert på norsk regulert marked som har rapporteringsplikt etter verdipapirhandelloven i kraft av de noterte verdipapirene, men som ikke på annen måte er omfattet av regnskapslovens krav til *store foretak*. Begrunnelsen for å gjøre unntak for tredjelandsutstedere er at rapporteringskravet kan ha betydning for konkurransesituasjonen til norske regulerte markeder når det gjelder å tiltrekke seg denne gruppen utstedere.⁴¹

---

³⁹ Foreslått i prop. 48 L (2012-2013), s. 18 og fulgt opp i Innst. 217 L (2012-2013), s. 4.

⁴⁰ Innst. 217 L (2012-2013), s. 4 jf. Prop. 48 L (2012-2013), s. 17.

⁴¹ Prop. 48 L (2012-2013), s. 18.

2.2 Hva det skal rapporteres om

En nærmere presisering av hva som ligger i selskapets ”samfunnsansvar” følger av regnskapsloven § 3-3c første ledd. Her knyttes arbeidet med menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale hensyn, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon til ”foretakets forretningsstrategier, til den daglige driften og til forholdet til interessentene” jf. regnskapsloven § 3-3c første ledd første punktum. Spørsmålet blir hvilken informasjon som kreves gitt på de angitte områder.

Rapporteringsbestemmelsen i regnskapsloven § 3-3c første ledd oppstiller et minstekrav til hvilke opplysninger som kreves rapportert. Minstekravet består av følgende tre dimensjoner; opplysninger om *retningslinjer* for samfunnsansvar, *arbeidet* med å omsettes disse til handling, samt vurdering av *resultatene og forventninger* til dette arbeidet fremover.⁴²

For det første kreves det at selskapet gir opplysninger ”om *retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder foretaket benytter*”⁴³ (heretter ”retningslinjer m.v.”) for oppfølging av sitt samfunnsansvar. Retningslinjer m.v., har i følge forarbeidene samme innhold som den danske legaldefinisjonen av ”politikker” (”policy”).⁴⁴

Etter lovteksten har ikke selskapet plikt til å ha slike retningslinjer m.v., jf. *om*. Ordlyden gir kun plikt til å opplyse om hvorvidt slike eksisterer i virksomheten eller ikke. For det sistnente tilfellet, der retningslinjer m.v. for samfunnsansvar er fraværende, vil spørsmålet være hvordan selskapet skal forholde seg til bestemmelsen.

Et selskap som ikke har retningslinjer m.v. for samfunnsansvar, vil kunne oppfylle rapporteringsplikten ved å innta følgende setning:

”Foretaket har ikke retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder som nevnt i regnskapsloven § 3-3c”.⁴⁵

Ved vedtakelsen av bestemmelsen, ble det vurdert om selskaper uten retningslinjer m.v. skulle pålegges en forklaringsplikt i tråd med et ”følg eller forklar-prinsipp” tilsvarende det nye

---

⁴² I Prop. 48 L (2012-2013) fremstilles rapporteringskravet i tre dimensjoner.

⁴³ Rskl. § 3-3c første avsnitt andre setning.

⁴⁴ Prop. 48 L (2012-2013), s. 23.

⁴⁵ Innst. 217 L (2012-2013), s. 7.

CSR-direktivet.⁴⁶ Det vil si at dersom et selskap ikke har utarbeidet retningslinjer m.v. om samfunnsansvar, vil det kreves gitt en forklaring på hvorfor slike ikke eksisterer.

Norge vil bli forpliktet etter EØS-avtalen til å implementere det nye CSR- direktivet når det er formelt vedtatt i EU. Det kan derfor være fornuftig at norske selskaper tar hensyn til den strengere plikten til oppfølging i direktivet, dersom selskapene ikke har retningslinjer m.v. for en av de fire elementene. Ved arbeidet med innrettelsen etter den norske bestemmelsen, bør norske selskaper derfor følge en ”rapporter eller forklar” – modell tilsvarende det som følger av direktivforslaget.

Som det fremgår i innledningen under punkt 1.2, er formålet med rapporteringsplikten at samfunnsansvaret skal gjøres til en integrert del av virksomhetsutøvelsen til selskapet. Målet er at oppfølgingen av samfunnsansvaret skal inngå i virksomhetsstyringen. Det er derfor retningslinjer m.v. tilknyttet *oppfølgingen* av samfunnsansvaret selskapene skal rapportere om.

Eksempler på retningslinjer m.v. er dokumenter som gir et bilde av selskapets strategier, målsettinger, interne retningslinjer og andre dokumenter knyttet til selskapets håndtering av sitt samfunnsansvar. Konkret vil dette kunne være opplysninger om at selskapet har sluttet seg til et nytt initiativ eller vedtatt nye retningslinjer.⁴⁷ Relevante initiativ som selskaper kan slutte seg til, er FNs Global Compact og retningslinjer fastsatt av Det globale rapporteringsinitiativet (”GRI-retningslinjene”).⁴⁸

Målsettinger av mer ”svulstig” karakter vil ikke oppfylle rapporteringskravet. Målsettingene må kunne gjenspeile et realistisk bilde av arbeidet med samfunnsansvar. Det oppstår her spørsmål om ambisjonsnivået kan være høyere enn det som faktisk gjennomføres inneværende regnskapsår? Det må her sees hen til de øvrige dimensjonene av rapporteringsplikten, ettersom opplysninger om arbeidet med å omsette retningslinjene m.v. til handling og en resultatvurdering også kreves i rapporten, se nedenfor. Et overambisiøst rammeverk vil dermed ikke være hensiktsmessig og vil derfor ikke tjene til å oppnå formålet om at samfunnsansvaret skal integreres i virksomheten.

---

⁴⁶ Prop. 48 L (2012-2013), s. 24 -28.

⁴⁷ *Ibid* s. 23.

⁴⁸ Prop. 48 L (2012-2013), s. 27.

På den andre siden kan det være relevant å inkludere materiale av hensyn til signaleffekten. For eksempel kan det fastsettes bedriftsinterne retningslinjer for ansattes adferd ”*som ledd i å vise hvordan det sikres bevissthet om og oppfølging av samfunnsansvaret blant virksomhetens ansatte*”.⁴⁹

Forutsatt at selskapet har retningslinjer m.v. om samfunnsansvar, følger det av systematikken i lovteksten at de tre øvrige kravene må oppfylles. Neste steg for selskapet i utarbeidelsen av rapporten blir dermed å ”*opplyse om hvordan foretaket arbeider for å omsette disse til handling*” jf. regnskapsloven § 3-3c første ledd tredje punktum.

Videre skal det gis en ”*vurdering av resultatene som er oppnådd i arbeidet med å integrere hensynene (til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon)*” og til sist ”*opplyse om forventninger til dette arbeidet fremover*” jf. regnskapsloven § 3-3c første ledd tredje punktum. Ut fra kravene til informasjonen som skal presenteres, følger det ingen plikt til at denne skal være av kvantitativ karakter. Selskaper står dermed fritt til å avgi en kvalitativ redegjørelse om ønskelig.⁵⁰

Bestemmelsen om samfunnsansvar åpner imidlertid opp for at det i forskrift kan fastsettes at rapportering etter FNs Global Compact eller GRI-retningslinjene vil kunne godkjennes som en alternativ måte å oppfylle plikten på, jf. regnskapsloven § 3-3c tredje ledd. Disse initiativene vil derfor være sentrale for å forstå hvilke forventninger lovgiver har til innholdet i rapporten når det kommer til både kvantitative og kvalitative opplysninger. Videre gir initiativene uttrykk for ”beste praksis” på rapportering om samfunnsansvar. Initiativene vil bli omtalt nedenfor i kapittel 6.

Under henvisning til regnskapsloven § 4-6 om ”*god regnskapsskikk*” er det utviklet standarder på nasjonalt og internasjonalt plan. Regnskapsloven er den overordnet rettskilde i forholdet mellom standardene og loven. Det innebærer at standardene utfyller lovens bestemmelser der loven selv ikke regulerer spørsmålet.⁵¹ Til illustrasjon er følgende uttalt om standardenes rettskildemessige stilling i forarbeidene til regnskapsloven :

---

⁴⁹ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 29. Likevel er ikke opplysningskravet primært knyttet til slike bedriftsinterne retningslinjer. Slike retningslinjer er å anse for å være av mer underordnet karakter, se Prop. 48 L (2012-2013), s. 23.

⁵⁰ Prop. 48 L (2012-2013), s. 23.

⁵¹ Huneide mfl. (2011), s. 35 ff.

”Ved spørsmålet om kravet til god regnskapsskikk er overholdt, vil myndighetene og domstolene måtte foreta en vurdering basert på lovens konkrete bestemmelser og den praksis og de normer som foreligger.”⁵²

Relevant til oppgavens tema for utfyllende krav til presentasjonen av samfunnsrapportering er Norsk Regnskapsstiftelse (”NRS”) 16. Om krav til informasjon i årsberetningen uttales følgende i standarden:

“En skal tilstrebe en klar, poengtert og kortfattet presentasjon ved utarbeidelse av årsberetning. Språk og form skal være slik at fremstillingen blir godt tilgjengelig for de ulike brukere av årsrapporten. Fremstillingen skal være balansert og objektiv slik at positive og negative forhold omhandles på samme måte.”⁵³

Om omfanget av rapporteringsplikten skal denne tilpasses selskapets ”størrelse og kompleksitet” jf. regnskapsloven. § 3-3a.

2.3 Innholdet av begrepet ”samfunnsansvar” etter lovbestemmelsen

Overskriften til regnskapsloven § 3-3c angir at de er en *redegjørelse om samfunnsansvar* som kreves gitt i rapporten. Om rapporteringsplikten er følgende angitt som gjenstand for kravet:

”Store foretak skal redegjøre for hva foretaket gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter”.

Med inspirasjon fra bestemmelsen i den danske årsregnskabsloven § 99a fra 2001, ble det av arbeidsgruppen for rapportering om samfunnsansvar foreslått at følgende angivelse skulle tjene som beskrivelse av plikten:

”Med samfunnsansvar forstås det foretaket gjør på frivillig basis for å integrere og sikre åpenhet om hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forhold til sine interessenter”(min understreking).

---

⁵² Ot.prop. nr. 42 (1997-1998), s. 106.

⁵³ NRS 16, s. 4.

Til forskjell fra arbeidsgruppen sitt forslag, er samfunnsansvaret hverken definert eller gjengitt i lovteksten.

Det faktum at forslaget om en legaldefinisjon av samfunnsansvar ikke er fulgt opp i lovteksten, er et bevisst valg fra lovgiver. Begrunnelsen er at temaene som er listet opp er ansett for å være tilstrekkelig, slik at en nærmere angivelse av begrepet ikke er nødvendig for å nå formålet om en utfyllende rapporteringsplikt.⁵⁴

Dernest er ordet *frivillig* ikke gjengitt i den endelige lovteksten. Lovgiver har ved utelatelsen ikke hatt til hensikt å fravike forståelsen av samfunnsansvar i stortingsmeldingen. Årsaken til at ordet *frivillig* er utelatt, er at en angivelse av plikten som noe selskapet gjør på frivillig basis anses å skape et kunstig skille som ikke vil gi en nærmere avklaring av hva begrepet omfatter overfor dets interessenter. Det sentrale i denne sammenheng er at samfunnsansvaret ikke er begrenset til det som går utover å oppfylle lovpålagte plikter. Følgende eksempel kan tjene som illustrasjon:

”Departementet viser (...) bl.a til at korrupsjon er straffbart etter norsk lov, men at bekjempelse av korrupsjon likevel forutsettes omfattet av samfunnsansvaret.”⁵⁵

For å gjøre det klart for selskapene at rapporteringsplikten ikke er begrenset til det de gjør på frivillig basis utover det å overholde lovpålagte plikter, er derfor ikke ordet *frivillig* videreført i den endelige lovteksten. En nærmere illustrasjon vil bli gitt under punkt 2.4.

Som det fremgår av punkt 2.2 ovenfor, kan rapporteringsbestemmelsen gi inntrykk av at samfunnsansvar kun omfatter aktive handlinger fra selskapets side. Dette er ikke tilfellet. Det fremgår av lovteksten at hensynet til samfunnsansvar skal integreres i virksomhetens *forhold til sine interessenter*. Det faktum at selskapet må ta hensyn til sine interessenter i sin forretningsvirksomhet, gjør at samfunnsansvaret ikke er begrenset til å gjelde positive handlinger og operative strategiske valg. Det forventes av nevnte grunn at selskapet skal måtte avstå fra uetiske handlinger som i tillegg vil kreve ”passivitet” fra selskapets side.⁵⁶

---

⁵⁴ Se Innst. 217 L (2012-2013) på s. 4 der det er henvist til drøftelsen i Prop. 48 L (2012-2013) på s. 22.

⁵⁵ Prop. 48 L (2012-2013), s. 22.

⁵⁶ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 28.

2.4 Elementene i samfunnsansvaret

I fravær av en legaldefinisjon av samfunnsansvar, er det i stedet listet opp elementer som faller inn under samfunnsansvaret. Dette er *hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon*, jf. regnskapsloven § 3-3c første ledd.

Uten å gå nærmere inn på de enkelte elementene som inngår i begrepet ”samfunnsansvar”, vises det i Proposisjon 48 L (2012-2013) og Innstilling 217 L (2012-2013) til Stortingsmelding nr. 10 (2008-2009). Av den grunn vil regjeringens synspunkter slik de kommer til uttrykk i stortingsmeldingen tjene som den sentrale rettskilde for å utkrystallisere innholdet i de forventninger lovgiver har til informasjon om de fire områdene for samfunnsansvar. Det er ingen holdepunkter for at forventningene skal anses som uttømmende.⁵⁷

På bakgrunn av Norges rettslige forpliktelser til å gjennomføre OECDs retningslinjer, vil disse bli nevnt der det er relevant for å utfylle forventningene til innholdet i rapporteringsplikten.

2.4.1 Menneskerettigheter

Utgangspunktet er at det er statene som er adressat for de forpliktelser som følger av de internasjonale, universelle menneskerettighetene i FNs verdenserklæring fra 1948. Med utspring i verdenserklæringen som nedfeller sivile-, politiske-, økonomiske-, sosiale- og kulturelle rettigheter, har det kommet flere menneskerettighetskonvensjoner hvor rettighetene er blitt presisert og rettsliggjort.⁵⁸

Det er en økende respekt for menneskerettighetene både nasjonalt og internasjonalt som fordrer engasjement fra ulike aktører.⁵⁹ Bedrifters adferd og holdninger til menneskerettighetene er viktig i denne sammenhengen. For rapporteringspliktige bedrifter blir den praktiske problemstillingen hva som forventes av deres forhold til menneskerettighetene.

---

⁵⁷ St.meld. nr 10 (2008-2009).

⁵⁸ Se til eksempel FNs Torturkonvensjon, Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, ILOs kjernekonvensjoner o.l.

⁵⁹ St.meld. nr. 10 (2008-2009).

Det er på det rene at bedrifter plikter å følge nasjonale lovbestemmelser som omhandler menneskerettigheter i de landene de operer. Overtredelser vil derfor være gjenstand for rettslig ansvar i vertslandet.⁶⁰ Hvordan bedriften følger opp sitt rettslige ansvar vil derfor ha betydning for risikovurderingen. Ser man dette i sammenheng med proposisjonen, der begrepet ”på frivillig basis” bevisst tas ut for å hindre et kunstig skille, vil det på denne bakgrunn være relevant å innta arbeidet med oppfølging av rettslige forpliktelser i rapporten.

Dernest er et aktuelt spørsmål om norske selskaper som opererer i utlandet kan pålegges et ansvar utover det juridiske ansvaret. Kan et slikt ansvar utledes på bakgrunn av menneskerettighetskonvensjonene?

Selv om konvensjonene er utformet som statens forpliktelser overfor dets borgere, kan menneskerettighetene samtidig sies å gi uttrykk for allmenne moralske forpliktelser. I verdenserklæringen kommer det til uttrykk at alle anses å ha et selvstendig ansvar i forhold til menneskerettighetene. ”Menneskerettighetene er derfor relevante for bedrifter og bedriftsledere også om enn på en annen måte enn for statene. Selskaper kan ivareta dette ved å opptre ansvarlig uansett hvor de operer.”⁶¹ Det vil særlig være områder som må sies å inngå i innflytelsessfæren til foretakene ansvaret vil være aktuelt for. Innflytelsessfæren skal i denne sammenheng forstås som omgivelsene selskapet har kontroll over eller utøver innflytelse på.⁶²

Som nevnt i innledningen er det lagt til grunn at et slikt ansvar må kunne utledes på bakgrunn av prinsippet om menneskets ukrenkelighet.⁶³ Likevel ble det ikke fremmet lovforslag om at selskapene skal ha etiske retningslinjer for samfunnsansvar, men at det skal opplyses om foretaket har slike retningslinjer m.v. På denne bakgrunn må det legges til grunn at det i tillegg til opplysinger om hvordan selskapet følger opp sitt juridiske ansvar i vertslandet, også forventes at det opplyses om hva de gjør utover dette; herunder forpliktelser etter internasjonale konvensjoner og retningslinjer.

---

⁶⁰ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 29.

⁶¹ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 29.

⁶² *Ibid.*

⁶³ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 6.

2.4.2 Arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold

Av selskapers ansvar for menneskerettigheter følger en forpliktelse til å skape et anstendig arbeidsliv, hvor grunnleggende arbeidsstandarder respekteres og arbeidstakerne gis en lønn man kan leve av.⁶⁴

OECDs retningslinjer oppfordrer selskaper i kapittel 5 om ”Sysselsetting og forholdet mellom partene i arbeidslivet” til å respektere grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet. I dette ligger en forventning om at bedrifter som har foretak i utlandet har kunnskap om nasjonal lovgivning og kjennskap til internasjonale konvensjoner om arbeidsvilkår. Som et minstekrav bør de åtte kjernekonvensjonene til The International Labor Organization (ILO) respekteres.

ILO-konvensjonene omhandler grunnleggende arbeidsrettslige prinsipper, slik som retten til å organisere seg og retten til kollektive forhandlinger (streikeretten), eliminasjon av alle former for tvangs- og slavearbeid, avskaffelse av barnarbeid og eliminasjon av alle former for diskriminering i arbeidslivet.

Videre er det fastsatt prinsipper på områder som sysselsetting, opplæring og arbeidsforhold samt forholdet mellom partene i arbeidslivet av ILOs trepartserklæring (1977), som ble sist endret i 2006. Erklæringen retter seg mot ”*the governments, the employers' and workers' organizations and the multinational enterprises*”⁶⁵ (min understreking). Alle selskapskonstruksjoner omfattes.⁶⁶ Erklæringen retter seg derfor mot norske bedrifter underlagt rapporteringsplikten om samfunnsansvar.

Hvilke hjelpemidler har så bedriftene til rådighet for avgivelse av informasjon for oppfølging av prinsippene som slås fast i både kjernekonvensjonene og trepartserklæringen? De oppdaterte GRI-retningslinjene ”G4” tilbyr Disclosures on Management Approach (”DMA”) og indikatorer for både kvalitativ og kvantitativ informasjon i underkategorien anstendig arbeidsforhold. Indikatorene er forankret i internasjonale anerkjente og universelle

---

⁶⁴ *Ibid* s. 30.

⁶⁵ ILOs trepartserklæring (2006), s. 2.

⁶⁶ ”*Multinational enterprises include enterprises, whether they are of public, mixed or private ownership, which own or control production, distribution, services or other facilities outside the country in which they are based*”, ILOs trepartserklæring (2006), s. 2.

standarder. Det er særlig ILO konvensjonene, ILOs trepartserklæring og OECDs retningslinjer som har lagt føringen for utformingen av disse.⁶⁷

I avsnittene over er en mer generell gjennomgåelse av forholdet til arbeidstakere gjennomgått. En problemstilling som er blitt stadig mer aktuell som følge av globaliseringen av verdenshandelen, er om det kan aksepteres at utenlandsk arbeidskraft avlønnes langt under det norske lønnsnivå og tilbys tilsvarende dårligere arbeidsvilkår. Fenomenet er bedre kjent som ”sosial dumping” og er etter EU-utvidelsen i 2004 og 2007 blitt et samfunnsaktuelt tema pga. reglene om fri flyt av arbeidskraft i det indre marked.

Arbeidstakere fra Øst-og Sentral-Europa som aksepterer arbeidsvilkår under norsk standard kan føre med seg negative ringvirkninger, slik som fortrensel av ledig innenlands arbeidskraft og svekkelse av avtaler og regelverk i norsk arbeidsliv.⁶⁸ Det er særlig reglene i arbeidsmiljøloven kapittel 4 om krav til arbeidsmiljøet og reglene i kapittel 10 om arbeidstid og rett til overtidbetaling, som involverer grove brudd i praksis.⁶⁹ Hvilke forventninger til oppfølging av dette problemet følger så av kravene til samfunnsrapportering?

Forarbeidene til regnskapsloven § 3-3c inneholder ingen opplysninger som direkte gjelder sosial dumping. Likefullt er det lagt til grunn at opplysningskravet ikke er begrenset til kun å gjelde virksomhet utenfor Norge. Det vises i denne forbindelse til Stortingsmelding nr. 10 (2008-2009), hvor det er uttalt:

”Denne stortingsmeldingen vektlegger bedrifters opptreden internasjonalt. Norske bedrifter har i økende grad økonomisk virksomhet i og handel med land der det er politisk ustabilitet, utstrakt fattigdom eller korrupsjon. Det er særlig i forhold til engasjement i denne typen markeder at bedriftene kan ha behov for økt bevisstgjøring og kompetanse. Samfunnsansvar er imidlertid relevant i hvilke markeder bedriften opererer, også nasjonalt.”⁷⁰

Selskapene som tar samfunnsansvaret sitt på alvor oppfordres derfor til å gi opplysninger om hvordan de bekjemper sosial dumping, under den forutsetning at dette er en relevant risiko for den aktuelle virksomheten.

Forskrifter gitt med hjemmel i allmenngjøringsloven av 1993 gir en indikasjon på i hvilke bransjer ”sosial dumping” utgjør en stor trussel. Det er gitt forskrift om allmenngjøring av

---

⁶⁷ Reporting Principles and Standard Disclosures (2013).

⁶⁸ St.meld. nr. 9 (2005-2006), punkt 3.2 og St.meld. nr 18 (2007-2008), punkt 12.1.

⁶⁹ Slettemoen (2010), s. 3.

⁷⁰ St.meld. nr. 10 (2008-2009), avsnitt 7, s. 6.

tariffavtaler innen byggebransjen, elektrofag, visse petroleumsanlegg, verftsindustrien og landbruk.

2.4.3 Det ytre miljø

FNs klimapanel slo nylig fast i sin første delrapport fra 2013 at vår tids klimaendringer med 95 prosent sannsynlighet skyldes menneskelig klimagassutslipp.⁷¹ Avgjørende for å møte utfordringene knyttet til klima, biologisk mangfold og miljøgifter er derfor næringslivets medvirkning. Hvilke forventninger til rapportering ligger bak hensynet til miljø som en del av bedriftenes samfunnsansvar? Og hvordan kan forventningene følges opp av bedriften?

Næringslivet er gjennom internasjonale konvensjoner gjennomført i norsk rett pålagt å følge krav som tar sikte på å begrense de negative miljømessige vikningene av deres virksomhet. Det vises her til regnskapsloven § 3-3a tredje ledd som gjennomfører moderniseringsdirektivet i EU-retten. Videre trådte miljøinformasjonsloven i kraft 1.1.2004 på bakgrunn av internasjonale forpliktelser og allmennhetens rett til miljøinformasjon nedtegnet i Grunnloven § 110b annet ledd.⁷² Forurensningsloven av 1981 setter også grenser for næringsdriften.

Næringslivet må som nevnt forholde seg til gjeldene lovregler i det landet der virksomheten drives. Da internasjonale miljøavtaler ratifiseres løpende i nasjonal lovgivning, må bedrifter forholde seg til stadig likere regelverk der de opererer. Det foreligger for eksempel GRI-indikatorer til forslag til rapportering. Selv om regnskapsloven § 3-3c innebærer forventninger om informasjon til hvordan virksomheten forholder seg til gjeldende lovgivning, er det likevel ikke forholdet til regelverkene som er det primære.

Det som forventes er at næringslivet inntar en offensiv posisjon for å redusere sin innvirkning på det ytre miljø utover det som følger av overnevnte lovgivning. I dette ligger at det foretas grep for mer ressurseffektiv og miljøvennlig drift i egen virksomhet.

Om hvordan bedriften skal tilnærme seg arbeidet med miljøutfordringer, er det i OECDs retningslinjer oppstilt en arbeidsplan i åtte trinn. Bedriftene oppfordres her blant annet til å

---

⁷¹ FNs klimapanel (2013), s. 1.

⁷² Ot.prp. nr. 116 (2001-2002), s. 8.

opprette et miljøstyringssystem bestående av aktuelle opplysninger om de helse-, miljø- og sikkerhetsmessige konsekvensen som følger av egen virksomhet.

Hvorvidt bedriftene har en egenmotivasjon for å rette seg etter de anbefalinger som blir gitt er følgende uttalt av norske myndigheter:

”Å ligge i forkant kan bidra til kostnadsreduksjoner, bedre strategisk utgangspunkt for virksomhetene på lang sikt og til nye markedsmuligheter.”⁷³

2.4.4 Bekjempelse av korrupsjon

Det fjerde elementet i samfunnsansvaret er bekjempelse av korrupsjon. I den senere tid har korrupsjonssaker som involverer norske selskaper preget nyhetsbildet.⁷⁴ Av den grunn vil dette elementet gis en grundigere gjennomgang enn de øvrige.

I arbeidet med å få på plass retningslinjer m.v. mot korrupsjon er det essensielt å ha en forståelse av hva som ligger i begrepet korrupsjon, samt å få et overblikk over norske regler om korrupsjon. Når det gjelder informasjonen om arbeidet med bekjempelse av korrupsjon i samfunnsansvarsrapporten, er det naturlig å sammenligne med internasjonale initiativ. Grunnen til det er at det på det internasjonale plan er utviklet indikatorer for informasjon av globale initiativ. De aktuelle initiativene er Global Compact og GRI.

Hva er så kjernen i begrepet korrupsjon? I fortalen til Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon 27. januar 1999(”europarådskonvensjonen”), er følgende uttalt om korrupsjon:

”Korrupsjon utgjør en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og sosial rettferdighet, og kan hindre økonomisk utvikling og virke konkurransevridende.”⁷⁵

Den internasjonale organisasjonen Transparency International definerer korrupsjon som: *”the abuse of entrusted power for private gain”⁷⁶*. Ved utarbeidelsen av FN konvensjonen mot korrupsjon fra 2003 (The United Nations Convention against Corruption, ”UNCAC”), ble det

---

⁷³ St.meld. nr 10 (2008-2009), s. 31.

⁷⁴ Se f. eks Martin Skjæraasen, (2014), Øystein Kløvstad Langberg (2014), og Line Dugstad, Espen Linderud og Morten Ånestad (2014).

⁷⁵ Den norske oversettelse i Ot.prop. nr. 78 (2002-2003), s. 6.

⁷⁶ www.transparency.org: ”What we do”.

av medlemsstatene vurdert om det skulle gis en rettslig definisjon. I frykt for at en uttømmende definisjon kunne ha uheldige virkninger ved at noen former korrupt adferd kunne bli utelatt, ble det i stedet gitt en oppstilling av handlinger som skal omfattes av korrupsjonsbegrepet. Listen er ikke uttømmende og skal forstås som et minimumskrav til hva som regnes for korrupt adferd.⁷⁷

Norsk lovgivning er i tråd med den forståelsen av korrupsjon som legges til grunn i UNCAC. Det eksisterer ingen legaldefinisjon av korrupsjon i den norske straffeloven fra 1902 ("straffeloven"). Etter straffeloven § 276a er følgende handlinger straffesanksjonert som korrupsjon:

- a) *(Den som) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag (aktiv korrupsjon), eller*
- b) *gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling verv eller oppdrag (passiv korrupsjon).*

I tillegg omfattes det tilfellet at noen forsøker "å påvirke utføring av stilling, verv eller oppdrag" (påvirkningshandel) jf. straffeloven § 276c (min understreking) .

Straffebudene gjelder også for norske statsborgere og personer bosatt i Norge som er engasjert i virksomheter i utlandet, jf. straffeloven § 12 nr. 3.

Selskapet kan ilegges foretaksstraff etter straffeloven § 48a første ledd dersom overtredelsen av korrupsjonsbestemmelsene gjelder en ansatt i selskapet. Hvorvidt straff inntreer vil beror på et skjønn jf. "kan". Skjønnnet vil blant annet bero på hvilke retningslinjer, instruksjon, opplæring og kontroll som foreligger, eller om andre tiltak kunne forebygget overtredelsen, jf. § 48b første ledd bokstav c.

Handlingsbeskrivelsen i straffebudene omfatter ulike typer korrupsjon, fra korrupsjon knyttet til kapitalstrømmer i store prosjekter, til smøring og tilretteleggelsespenger ("Facilitation payments").⁷⁸

Bestemmelsene gjelder for korrupsjon både i offentlig og privat sektor. Hvorvidt korrupsjonshandlingen involverer en offentlig tjenestemann vil i tilfelle være et moment som taler for å anse korrupsjonen for *grov* etter straffeloven § 276b.

---

⁷⁷ "Reporting Guidance"(2009), s. 16.

⁷⁸ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 32.

Grensen mot straffrie handlinger avgjøres på bakgrunn av en utilbørighetsvurdering, jf. ”utilbørlig fordel”.⁷⁹ Dette er en rettslig standard og vil derfor avhenge av hva som til enhver tid er samfunnets moralsyn.⁸⁰

Grensen mellom korrupsjon og ordinære forretningsmessige disposisjoner som representasjon er flytende. For selskaper kan det være vanskelig å håndheve en grense som ikke er klar. Lovgiver har likevel ikke villet gjøre grensen klarere. Den som foretar en ”bestikkelse”, eller den som mottar en, anses ikke under norske forhold for å ha en rimelig grunn til å balansere på kanten av straffebestemmelsene om korrupsjon.⁸¹ Hva er så tilfellet *utenfor* Norges grenser?

Bruk av ”facilitation payments”, som er betalinger for tjenester man etter lov har krav eller rett til, er ikke uvanlig praksis blant offentlige tjenestemenn utenfor Norges grenser. Etter straffebudene for korrupsjon er det ikke et vilkår for straff at tjenestemannen ved bestikkelsen har påtatt seg å opptre pliktstridig. Etter norsk rett omfattes facilitation payments av handlingsbeskrivelsen i korrupsjonsbestemmelsene, men terskelen for å reagere med straff i slike tilfeller er høy. Unntatt fra straff er imidlertid de tilfeller der situasjonen bærer preg av utpressing. Til illustrasjon kan nevnes det tilfellet at man er tvunget til å betale et mindre beløp for å få igjen passet sitt av en offentlig tjenestemann.⁸²

Strafferammen for korrupsjon er tre års fengsel. Dersom korrupsjonen anses for *grov* økes den til ti år. Medvirkning straffes på samme måte.

Kapittel syv i OECDs retningslinjer omhandler ”Bribery”, ”Bribery Solicitation” og ”Extortion”. Sammenligner man med handlingsbeskrivelsen i straffeloven §§ 276a, 276b og 276c omfatter alle bestikkelser, også den passive formen ”Bribery Solicitation” som utgjør etterspørselsiden.

Når det gjelder ”extortion”, som på norsk er pengeutpressing, er denne handlingen derimot regulert i straffeloven § 266. Utpressing forutsetter at selve handlingen som fører til at en utilbørlig fordel oppnås er ulovlig, jf. ”*rettstridig handling*” i straffeloven § 266 første setning første ledd. For at korrupsjon skal foreligge er ikke dette et vilkår. Straffebudene kan således benyttes i konkurrans.

---

⁷⁹ Strl. §§ 276a og 276c.

⁸⁰ Ot.prop. nr. 78 (2002-2003), s. 36.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Ot.prop. nr. 78 (2002-2003), s. 36.

Første avsnitt i kapittel syv gjør det klart at selskaper skal frastå fra de handlinger som er beskrevet i straffebudene for korrupsjon i straffeloven og pengeutpressing.⁸³

Som presentasjonen av straffebudene mot korrupsjon over har vist, er det forbudt for selskaper å ta del i korruperte handlinger.

Utelukkende rapportering om lovlydig opptreden vil som nevnt i punkt 2.3 ikke være tilstrekkelig til å oppfylle plikten etter regnskapsloven § 3-3c. Bestemmelsen krever at selskapet foretar noe aktivt i bekjempelsen av korrupsjon. Det må utvikles retningslinjer m.v. for at ikke korrupsjon skal kunne finne sted, med andre ord en forebygging som er forankret i selve virksomhetsutøvelsen til selskapet.

Da innholdet i korrupsjonsbegrepet og de norske straffebudene mot korrupsjon er redegjort for i de foregående avsnitt, vil den videre fremstilling fokusere på hvilke internasjonale initiativ som foreligger for selve arbeidet med å forhindre at korrupsjon finner sted.

Det tiende prinsippet i Global Compact lyder som følger:

”Business should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery”.

Anti-korrupsjonsprinsippet er et direkte resultat av vedtakelsen av UNCAC og ble inntatt i Global Compact i 2004. Det er således det yngste prinsippet. Fremskrittssrapporter avgitt av selskaper tilsuttet Global Compact, har vist at det er rapportering om korrupsjon som har vært det mest utfordrende prinsippet.⁸⁴ I regi av Global Compact ble det derfor i 2009 utviklet en *”Reporting Guidance on the 10th Principle Against Corruption”* (*”Reporting Guidance”*) for hvordan prinsippet skal innarbeides.⁸⁵

”Reporting Guidance” inndeler rapporteringen i tre kategorier, herunder; *”Commitment and Policy”*, *”Implementation”* og *”Monitoring”*. Regnskapsloven § 3-3c går imidlertid lengre. I tillegg til å måtte rapportere om eksistensen av retningslinjer m.v., selskapets arbeid med å sette disse ut i handling samt vurdere resultatet, krever bestemmelsen at det også *”opplyses om forventninger til dette arbeidet fremover”* jf. § 3-3c første ledd tredje punktum.

---

⁸³ OECDs retningslinjer (2011), s. 47.

⁸⁴ Se til illustrasjon Global Compacts *Annual Review* (2009).

⁸⁵ Store foretak kommer dårlig ut på rapportering om bekjempelse av korrupsjon og veilederen vil derfor tjene til hjelp for hvordan rutinene kan bedres, se vurderingen foretatt i *Annual Review* (2011) punkt: *”Policy Implementation”*.

Det den norske bestemmelsen imidlertid ikke gir anvisning på, er klare indikatorer som det kan rapporteres etter. I ”Reporting Guidance” opplistes det elementer det skal rapporteres på i hver kategori innenfor rammen av to ulike rapporteringsnivåer; *Basic (B)* og *Desired (D)*.⁸⁶ I denne sammenheng kan nevnes at for at en fremskrittssrapport skal bli godkjent, kreves det at alle elementene på nivå *Basic* er rapportert etter. Indikatorer som er listet opp i ”Reporting Guidance” vil derfor være relevant hensett formålet med regnskapsloven § 3-3c, som er ønsket om en utvikling av internasjonale standarder for beste praksis.

3. Forholdet til eksisterende årsberetningskrav

3.1 Innledning

Som nevnt innledningsvis, var det ved ikrafttreddelsen av regnskapsloven § 3-3c ikke noe generelt rapporteringskrav om samfunnsansvar i regnskapsloven. Men innenfor rammen av samfunnsansvaret finnes det to årsberetningskrav om ikke-finansiell informasjon for regnskapspliktige store foretak, se regnskapsloven § 3-3a tredje ledd og niende til tolvte ledd.

Det oppstår her spørsmål om opplysningene som kreves gitt i henhold til regnskapsloven § 3-3a skal, eller kan, anses dekket av det nye opplysningskravet. Forholdet mellom gjeldende opplysningskrav og den nye samfunnsrapporteringsplikten i regnskapsloven § 3-3c er tema i punkt 3.4.

3.2 Opplysninger etter regnskapsloven § 3-3a tredje ledd

Informasjon om ”samfunnsansvar” kan allerede være lovpålagt å opplyse om i årsberetningen dersom slik ikke-finansiell informasjon er nødvendig for å forstå virksomhetens ”*utvikling, resultat eller stilling*”, jf. § regnskapsloven § 3-3a tredje ledd. Dette er i tråd med årsberetningens hovedformål som er minst å gi en *rettvise oversikt* over selskapets økonomiske posisjoner og fremtidig utvikling.⁸⁷

---

⁸⁶ ”Reporting Guidance” (2009), s. 12.

⁸⁷ Ot.prop. nr. 89 (2003-2004), punkt 8.3.1.

Videre følger det av bestemmelsen at slik ikke-finansiell informasjon skal bestå av sentrale resultatindikatorer og skal inkludere opplysninger om ”miljø- og personalsaker”.

3.3 Opplysninger etter regnskapsloven § 3-3a niende til tolvte ledd

Det gjelder et skjerpet opplysningskrav vedrørende arbeidsmiljø, likestilling og diskriminering og det ytre miljø etter regnskapsloven § 3-3a niende til tolvte ledd. Det samme kravet gjelder tilsvarende for regnskapspliktige som er små⁸⁸ jf. regnskapsloven § 3-3 femte til åttende ledd.

Om tilstanden på arbeidsmiljøet i den regnskapspliktiges virksomhet, skal følgende opplysninger inntas i årsberetningen etter regnskapsloven § 3-3a niende ledd;

“Det skal gis opplysninger om arbeidsmiljøet og en oversikt over iverksatte tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet. Det skal opplyses særskilt om skader og ulykker. Regnskapspliktig som i regnskapsåret har sysselsatt minst 5 årsverk, skal i tillegg opplyse særskilt om sykefravær”(min understreking).

Bestemmelsen representerer i hovedsak en videreføring av aksjeloven fra 1976 § 11-12 femte ledd.⁸⁹ Ikrafttreddelsen av aksjelovens bestemmelse fant sted samme år som arbeidsmiljøloven ble vedtatt i 1977. Arbeidsmiljørapporteringen må sees i sammenheng med de plikter nevnte lov pålegger arbeidsgiver.⁹⁰ Til illustrasjon vises det til forarbeidene til bestemmelsen der forholdet til arbeidsmiljøloven blir nevnt:

*”Utkastet til lov om arbeidsmiljø legger opp til større aktivitet med hensyn til verne- og miljøspørsmål på alle plan i virksomheten. Departementet er i denne forbindelse særlig opptatt av å sikre at disse saker blir behandlet og prioritert av virksomhetens styrende organer.”*⁹¹

Når det gjelder innholdet i opplysningskravet om ”sykefravær” og ”skader og ulykker”, jf. regnskapsloven § 3-3a niende ledd, er det gitt retningslinjer i NRS 16 om hvilken informasjon som skal gis.⁹²

---

⁸⁸ Se definisjonen av små foretak i rskl. § 1-6.

⁸⁹ Se bestemmelsens forarbeider i Ot.prp. nr. 3 (1975-76) i merknadene på side 122-123 til forslaget om lov om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v.

⁹⁰ Slik arbeidsgruppen legger til grunn i *Krav om rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 41 .

⁹¹ Ot.prp. nr 3 (1975-76), s. 122.

⁹² NRS 16, s. 11-12.

Derne stilles det i regnskapsloven § 3-3a tiende og ellefte ledd et krav til redegjørelse om hvordan aktivitetsplikten i likestillingsloven,⁹³ diskrimineringsloven⁹⁴ og diskriminerings-og tilgjengelighetsloven⁹⁵ er planlagt og følges opp i virksomheten.

Etter regnskapsloven § 33a tiende og ellefte ledd skal følgende informasjon med i årsberetningen:

”Det skal redegjøres for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling i virksomheten. Det skal også redegjøres for tiltak som iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme likestilling og for å forhindre forskjellbehandling i strid med lov om likestilling mellom kjønnene.

Foretak som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, skal redegjøre for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme formålet i diskrimineringsloven og i diskriminerings-og tilgjengelighetsloven” (min understreking).

Slik det følger av understrekningen over, retter rapporteringskravet seg mot arbeid knyttet opp mot lovfestede plikter . Om innholdet i informasjonen som her kreves gitt, vises til NRS 16.⁹⁶

Det siste opplysningskravet som følger av gjeldende rett utenom den generelle rapporteringsplikten om samfunnsansvar, er inntatt i regnskapsloven § 3-3a tolvte ledd og angår forholdet til det ytre miljø.

Bestemmelsen stiller krav til at det skal gis opplysninger ”om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljø. Det skal opplyses hvilke miljøvirkninger de enkelte forhold ved virksomheten gir eller kan gi, samt hvilke tiltak som er eller planlegges iverksatt for å forhindre eller redusere negative miljøvirkninger”⁹⁷ (min understreking).

Slik det fremgår av bestemmelsens ordlyd, er opplysningskravet om forhold ved det ytre miljø begrenset til å gjelde de tilfeller der påvirkningen fra selskapet finnes å være *ikke ubetydelig*.

---

⁹³ Lov 21. juni 2013 nr. 59 Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven).

⁹⁴ Lov 3. juni 2005 nr. 3 Lov om forbud mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven).

⁹⁵ Lov 21. juni 2013 nr. 61 Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings-og tilgjengelighetsloven).

⁹⁶ NRS 16, s. 12. Det er også gitt ut en veileder om bedre redegjørelser for likestilling (2008) av Likestillings-og diskrimineringsombudet (LDO) rettet mot kommuner.

⁹⁷ Rskl. § 3-3a tolvte ledd.

Bestemmelsen operer således med et terskelkrav for når plikten inntreer.⁹⁸ Om når terskelkravet er overtrådt, vil ikke bli gått inn på her.

Nærmere informasjon om hvilke forhold som er sentrale for miljørapporteringen finnes i NRS 16.

Slik fremstillingen over viser, er innholdskravet til opplysningene om arbeidsmiljø, diskriminering og likestilling knyttet opp til arbeidsgivers aktivitets- og redegjørelsesplikt etter spesiallovgivningen. Når det gjelder miljø, er det et terskelkrav som gjør at en rapporteringsplikt inntreer dersom denne overtres. Det overordnede formålet til årsberetningen om å presentere utelukkende relevant informasjon om bedriftens utvikling, resultat eller stilling, er derfor ikke bestemmende for innholdet.

Bakgrunnen for opplysningsplikten etter regnskapsloven § 3-3a niende til tolvte ledd må søkes i et annet politisk formål. Styret er ansvarlig for å undertegne årsberetningen og står som en naturlig følge ansvarlig for den informasjon som signeringen omfatter. Tanken er da at områdene underlagt plikten blir behandlet og prioritert av virksomhetens øverste ledelse.⁹⁹

Når det gjelder erfaring med oppfølging av eksisterende årsberetningskrav i regnskapsloven § 3-3a niende til tolvte ledd har forskningsresultater utført av ProSuS¹⁰⁰ (forskningsprogram under Senter for Utvikling og Miljø ved Universitetet i Oslo) vist til at denne er lite tilfredsstillende. En undersøkelse foretatt på de 100 største selskapene i Norge i 2005 viser at 90 prosent ikke følger lovpålagte krav om miljørapportering, og under halvparten ikke oppfyller rapporteringskrav til likestilling og sosiale hensyn.¹⁰¹

3.4 Dekkes årsberetningskravene i regnskapsloven § 3- 3a helt eller delvis av bestemmelsen i regnskapsloven § 3-3c?

Avgjørende for om det nye opplysningskravet om samfunnsansvar konsumerer de gjeldende krav er hvorvidt innholdet må anses for å være sammenfallende. En kort presisering av innholdet i regnskapsloven § 3-3c vil bli gitt før spørsmålet i avsnittet besvares.

---

⁹⁸ Handeland og Schwencke (2011).

⁹⁹ Ot.prp. nr. 3 (1975-76), s. 122.

¹⁰⁰ "Program for Research and Documentation for a Sustainable Society".

¹⁰¹ "Corporate Responsibility Reporting in Norway" (2005).

Bedriften er som nevnt pålagt å informere om retningslinjer m.v. og arbeid i tilknytning til ”*menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale hensyn og bekjempelse av korrupsjon*” i årsberetningen, jf. regnskapsloven § 3-3c første ledd. Innholdet i informasjonskravet retter seg først og fremst til hva foretaket gjør på *frivillig* grunnlag. Ordet ”frivillig” ble likevel fjernet fra lovteksten da det ikke var ønskelig å lovfeste en begrensning, se punkt 2.3.

Det kan raskt slås fast under henvisning til formålsbetraktninger at rapporteringsplikten i regnskapsloven § 3-3a tredje ledd er upåvirket av rapporteringsplikten om samfunnsansvar. Formålet bak nevnte bestemmelse er ikke knyttet til ønsket om økt bevissthet om samfunnsansvar, slik tilfellet er bak regnskapsloven § 3-3c.¹⁰²

Når det gjelder forholdet til regnskapsloven § 3-3a niende til tolvte ledd, viser jeg til at rapporteringskravet om samfunnsansvar primært gjelder det foretaket gjør utover det å følge lover og regler. Gjeldende opplysningskrav er på den andre siden i det vesentlige nettopp knyttet til oppfyllelsen av lovpålagte plikter.

På denne bakgrunn kan ikke rapporteringsplikten om samfunnsansvar anses for å dekke de gjeldende opplysningskrav ved årsberetningen.

Informasjonen som gis om ikke-finansiell informasjon etter de ulike lovbestemmelser vil ofte kunne være overlappende. Siden regnskapsloven § 3-3c også omfatter overholdelsen av lovpålagte plikter, vil det derfor være nær sammenheng mellom den informasjon som blir avgitt etter denne bestemmelsen og informasjon som avgis etter andre bestemmelser. Av grunner som fremgår over, gjelder dette ikke for regnskapsloven § 3-3a tredje ledd. Det oppstår her spørsmål om informasjon som gis etter bestemmelsens niende og tolvte ledd, av hensyn til fremstilling og praktiske grunner, kan samles i samme dokument som rapporten om samfunnsansvar?

Utgangspunktet er at all informasjon som bedriften gir på de aktuelle områder skal inntas i årsberetningen. I praksis er det vanlig at foretak velger å utgi egne miljørapporter.¹⁰³

Dersom bedriften velger å utgi informasjon om samfunnsansvar i eget offentlig tilgjengelig dokument,¹⁰⁴ kan opplysninger ”*om forhold som nevnt i regnskapsloven § 3-3a niende til*

---

¹⁰² Se St.meld. nr. 10 (2008-2009).

¹⁰³ NRS 16, s. 11.

¹⁰⁴ Jf. rskl. § 3-3c første ledd.

tolvte ledd” inkluderes i redegjørelsen, jf. regnskapsloven § 3-3c sjette ledd. Velger bedriften å benytte seg av denne muligheten skal det opplyses særskilt om dette i årsberetningen.

Gjennom en samlet presentasjon vil informasjonen bli lettere tilgjengelig for selskapets interessenter, og formålet om en aktiv tilnærning til samfunnsansvaret fra ledelsen vil bedre oppnås, ved at det ses mer helhetlig og forretningsnært på arbeidet.¹⁰⁵

Adgangen til felles presentasjon er imidlertid avskåret for de foretakene som velger å rapportere etter FNs Global Compact eller i henhold til GRI-retningslinjene i samsvar med § 3-3c tredje ledd, se forskrift om overgangsregler § 1. Det samme gjelder ved anvendelse av unntaksbestemmelsen for datterselskaper der konsernspissen rapporterer for konsernet samlet i henhold til regnskapsloven § 3-3c fjerde ledd.

4. Rekkevidden av ansvaret

4.1 Forholdet til leverandørkjeder

Økt bruk av outsourcing og store endringer i den internasjonale arbeidsdelingen med fjernlevering av tjenester, har medført at stadig flere av innsatsfaktorene til næringslivet kommer fra land hvor myndighetens overvåking av menneskerettigheter er mangelfull.¹⁰⁶ Utviklingen reiser spørsmål om hvor langt selskapenes samfunnsansvar strekker seg? Er ansvaret begrenset til kjernevirksomheten, eller omfattes også leveranse- og leverandørkjeder? Svaret er avgjørende for rekkevidden av rapporteringsplikten.

Det rettslige utgangspunkt for grensedragningen må søkes i lovteksten i regnskapsloven § 3-3c. Slik rapporteringsplikten er angitt i bestemmelsen, gjelder et krav til redegjørelse om hva foretaket gjør for å integrere samfunnsansvar i *sine forretningsstrategier i sin daglige drift og overfor sine interessenter*. Det er her et ansvar for rapportering innenfor rammene av egen virksomhet som beskrives.

Det fremgår således ikke av ordlyden noe konkret krav om at det må rapporteres om foretakets forhold til leverandører. Spørsmålet er om et slikt ansvar likevel må kunne leses inn på bakgrunn av at leverandørkjeder inngår i innflytelsessfæren til virksomheten?

---

¹⁰⁵ Prop. 48 L (2012-2013), s. 36.

¹⁰⁶ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 36.

Ut fra hensynet til at foretaket ikke skal måtte røpe forretningshemmeligheter, kan det argumenteres for at rapporteringsplikten bare skal knytte seg til virksomhetens kjernevirksomhet. Dette er imidlertid et hensyn som ikke blir nevnt i forarbeidene. Om fare for avsløring av forretningshemmeligheter vil være relevant ved omfanget av rapporteringen i det enkelte selskap vil derfor være et reelt hensyn i en helhetsvurdering.

I forarbeidene går det klart frem at samfunnsansvarsbegrepet representerer en rettslig standard. Hva begrepet skal omfatte, er dermed gjenstand for en dynamisk tolkning hvor samfunnets til enhver tids rådende oppfatning er avgjørende for rekkevidden av ansvaret.¹⁰⁷

Det er videre uttalt i forarbeidene at samfunnsansvarlige bedrifter påtar seg et ansvar for at alle ledd i verdikjeden oppfyller de retningslinjer bedriften har for samfunnsansvar i den grad dette er mulig. Med hensyn til produktbevisste forbrukere, jf. *interessenter*, er størst mulig åpenhet omkring produksjonen viktig slik at det er mulig å tilpasse eget forbruk i tråd med ansvarlig overbevisning.¹⁰⁸

I OECDs retningslinjer, som er førende for norske myndigheters politikk overfor næringslivet, er det en uttrykt oppfordring om at bedrifter bruker sin innflytelse til å fremme samfunnsansvarlig opptreden overfor underleverandører, leveranse- og joint ventures partnere.¹⁰⁹ I forhold til arbeidet med menneskerettigheter, er ansvaret beskrevet som at det gjelder overfor "Business relationships" hvor følgende omfattes:

"(include) relationships with business partners, entities in its supply chain, and any other non-state or State entity directly linked to its business operations, products or services".¹¹⁰

I tråd med OECDs retningslinjer og lovforarbeidene til regnskapsloven § 3-3c, skal forholdet til leveranse- og leverandørkjeder omfattes av de retningslinjer, prinsipper, standarder og prosedyrer som angår bedriftenes samfunnsansvar.¹¹¹

I forslaget til EU-direktivet om innføring av CSR-rapportering, har ordlyden en like generell utforming som den norske bestemmelsen. Av forarbeidene til direktivet er følgende uttalt i EU-kommisjonens "A renewed strategy 2011-2014 for Corporate Social Responsibility":

---

¹⁰⁷ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010) siste avsnitt s. 25.

¹⁰⁸ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 37.

¹⁰⁹ OECDs retningslinjer (2011), s. 30.

¹¹⁰ *Ibid* kap. 4, "Human Rights", s. 33.

¹¹¹ Prop. 48 L, s. 30.

“The promotion of social and environmental responsibility through the supply-chain and the disclosure of non-financial information, are recognized as important cross-cutting issues”¹¹²(min understreking).

“To identify, prevent and mitigate their possible adverse impacts, large enterprises (...) are encouraged to carry out risk-based due-diligence, including through their supply chains”¹¹³(min understreking).

Videre inngår ansvar for leverandørkjeder i handlingsplanen til EU-kommisjonen for perioden 2011-2014, der det uttales at et særlig fokus vil ligge på *“the dissemination of responsible business conduct through the supply chain”¹¹⁴.*

EU-retten bygger imidlertid på andre tolkningsprisnipper og har en annen lovgivningsprosess enn den man kjenner fra nordisk rett. Sammenlignet med norsk rettskildelære spiller forarbeidene i EU-retten en mindre viktig rolle. Motsatt vil *fortaler* (preambler) spille en viktigere rolle som tolkningsinstrument.¹¹⁵

Om rekkevidden av rapporteringen i det nye CSR-direktivet er man dermed henvist til å se hva som følger av fortalen når direktivet vil tre i kraft etter endelig godkjenning av EU-rådet.¹¹⁶ Det er likevel grunn til å tro at leverandørkjeder omfattes da det foreliggende forslaget fra EU-kommisjonen, som er vedtatt av EU-parlamentet, viser til OECDs retningslinjer der leverandørkjeder omfattes.

Samfunnsansvaret etter den norske bestemmelsen har, slik det er vist over, et vidt omfang ved at leveranse- og leverandørkjeder omfattes. Spørsmålet som ble stilt i innledningen er likevel bare delvis besvart. Forventningene om at import eller delproduksjon skal kunne skje uten risiko for enten direkte eller indirekte medvirkning til brudd på internasjonale regler eller normer, er ikke realistisk. Det presiserte spørsmålet blir dermed hvor grensen for ansvaret for leverandørkjedenes virksomhet skal trekkes?

Forarbeidene legger til grunn at det er umulig for en bedrift å kontrollere alle prosesser helt fra produksjon av råmaterialer til og med avfallsfasen for produktet. Både praktiske og økonomiske forhold legger en begrensning på mulighetene for oppfølging av

---

¹¹² COM(2011) 681, s. 7.

¹¹³ *Ibid* s. 6.

¹¹⁴ *Ibid* s. 8.

¹¹⁵ Sejersted mfl. (2011).

¹¹⁶ EU-kommisjonen: ”Non-Financial Reporting” (2014).

samfunnsansvaret. En nærmere retningslinje for avgrensingen er inntatt i Stortingsmelding nr. 10 (2008-2009) side 36 og lyder som følger:

”Det mest nærliggende kriteriet å legge til grunn som en minimumsstandard, er å si at bedriftens ansvar omfatter det den direkte kan påvirke som innkjøper og selger, gjennom kontrakt eller på annen måte.”

Av praktisk betydning er så spørsmålet om hvordan ansvaret i leveranse-og leverandørkjeden skal følges opp av bedriften?

En oppfølging av samfunnsansvaret i leverandørkjeder og overfor andre kontraktsparter, innebærer for det første at det stilles krav til oppfyllelse av retningslinjer m.v. om samfunnsansvar, og for det andre at det inngås et samarbeid mellom de involverte om hvordan pliktene oppfylles.

I praksis er det vanlig som et første steg å utarbeide en atferdskodeks, ”Code of Conduct”, som er retningslinjer for ansvarlig opptreden i tråd med internasjonale konvensjoner og standarder. En Code of Conduct vil tjene som utgangspunkt for det videre oppfølgingsarbeidet. For ulike sektorer er det utviklet bransjespesifikke standarder tilsvarende Codes of Conduct.

Initiativ for etisk handel (IEH), som ble stiftet i 2000 og er et norsk kompetansesenter som arbeider mot å styrke samfunnsansvaret i leveransekjeden, har utviklet en veileder for å bedre arbeidsforholdet i egen leverandørkjede. Veilederen er begrenset til å gjelde arbeidsforhold. Metodene og verktøy som kan benyttes i oppfølgingen av retningslinjene vil likevel ha overføringsverdi for de øvrige elementene. Krav om sertifisering og merking utgjør et viktig redskap i samarbeidet mellom bedrifter og leverandører.

I arbeidet med oppfyllelse av etablerte retningslinjer følger det av veilederen at bedriftene bør oppfordre sine kunder til sertifisering. Relevant i hensynet til *arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold* er her SA8000-sertifikatet, som betyr at eksterne eksperter har godkjent arbeidsforholdene hos produsenten i forhold til alle SA8000-standardene.¹¹⁷ Denne standarden dekker alle sentrale krav i FNs og ILOs konvensjoner knyttet til arbeidsforhold.¹¹⁸

---

¹¹⁷ For mer informasjon om SA8000-standardene se www.sai.org.

¹¹⁸ IEH (2010), s. 13.

En annen sertifiserbar standard som er aktuell i arbeidet med *det ytre miljø*, er ISO 14001. Standarden beskriver hvordan bedrifter kan jobbe for å redusere utslipp til luft, vann og land. Andre tredjepartsertifiserte miljøledelsessystemer er EUs frivillige standard EMAS (The Eco-Management and Audit Scheme) og den norske standarden Miljøfyrtårn.

Videre eksisterer det en rekke produktmerkeordninger som ivaretar hensynet til forbrukerinteressen. Når det gjelder sosiale og etiske krav er Utz Certified mest kjent i Norge. På området for miljø kan nevnes produktmerkene Svanemerket og EU-blomsten.¹¹⁹

Informasjonen som formidles til forbrukerne om vareproduksjonen kan også gis på annen måte enn ved anvendelse av produktmerker. Ved avgivelse av slik informasjon er det viktig å være bevisst kravet om *rettvisende bilde* i årsberetningen. For å unngå at forbrukere skal bli villedet av uriktige, upresise eller udokumenterte påstander, må reglene i markedsføringsloven overholdes.¹²⁰

For å effektivisere samarbeidet vil fysisk tilstedeværelse hos leverandørene bidra til at bedriftene kan registrere og dokumentere hvordan retningslinjene følges opp. Videre muliggjøres kunnskap - og erfaringsoverføringer til leverandørbedriftene.

5. Hvor rapporten skal avgis og ansvaret for rapporteringen

5.1 Årsberetningen eller annet offentlig tilgjengelig dokument

Regnskapspliktige selskap er pålagt å avgi en årsrapport bestående av årsregnskap og årsberetning. Det følger av regnskapsloven § 3-1 at det for hvert år skal utarbeides en årsrapport senest seks måneder etter regnskapsårets slutt.

Av regnskapsloven § 3-3c femte ledd fremgår det at redegjørelse om samfunnsansvar kreves gitt i årsberetning¹²¹ eller annet offentlig tilgjengelig dokument. Adgangen til å avgi rapporten om samfunnsansvar utenfor årsberetningen må ses på bakgrunn av praksis for rapportering om allerede eksisterende krav på samfunnsansvarsområde. Forholdet mellom tidligere

---

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ Lov om kontroll med markedsføring av avtalevilkår mv. (markedsføringsloven) 9. januar 2009 nr. 2. Forbrukerombudet har utviklet retningslinjer basert på markedsføringsloven av 1972. Det er antatt at disse også gjelder for den nye loven, jf. St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 38.

¹²¹ Årsberetningen er offentlig tilgjengelig gjennom pliktig innsending til Brønnøysundregistrene, se rskl. § 8-1.

bestemmelser og regnskapsloven § 3-3c er gjennomgått i kapittel 3 ovenfor. Når det gjelder rapportering om miljøansvar,¹²² er det vanlig at bedrifter samler miljørelevante opplysninger som avgis i egen miljørapport. Tilsvarende er det vanlig at foretak som allerede rapporterer om samfunnsansvar utarbeider egne CSR-rapporter.¹²³

Kravet om rapportering av samfunnsansvar er angitt som en separat forpliktelse i regnskapsloven, og uavhengig av om styret har innarbeidet retningslinjer m.v. eller ikke, skal slik rapportering inntas i styrets årsberetning eller annet offentlig tilgjengelig dokument. Det kan likevel være hensiktsmessig å se om *rapporteringsplikten om samfunnsansvar* kan være underlagt ytterligere krav ut over de som direkte er angitt i regnskapsloven § 3-3c.

5.2 Ansvar for rapporteringsplikten

5.2.1 Hvem ansvaret påligger

Hovedregelen etter regnskapsloven § 3-5 første ledd er at årsberetningen skal undertegnes av styret. Har foretaket daglig leder må vedkommende også signere.¹²⁴ For det tilfellet at redegjørelsen om samfunnsansvar er gitt i annet offentlig tilgjengelig dokument, er følgende presisert i bestemmelsens tredje ledd:

”Underskrift på årsberetningen etter bestemmelsens første ledd (...) skal anses å omfatte redegjørelsen (...) for samfunnsansvar, jf.(...) § 3-3c første ledd, når det er henvist til slike redegjørelser i årsberetningen.”

Som en følge av signeringen blir styret og daglig leder dermed ansvarlig for opplysningene som er gitt om foretakets samfunnsansvar. Hvorfor har lovgiver kommet til at ansvaret skal pålegges styret og daglig leder?

At rapporteringsplikten pålegges styret, kan ses på som en naturlig følge av styrets alminnelige forvaltningsrett og -plikt etter aksjeselskapsloven/allmennaksjeselskapsloven § 6-12. Det følger av bestemmelsens første ledd at *”styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten”*. Foruten å oppstille en rekke obligatoriske plikter *”kan”* også styret

---

¹²² Rskl. § 3-3 a tolvte ledd.

¹²³ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 33.

¹²⁴ Rskl. § 3-5 første ledd annet punktum. For det tilfellet at foretaket hverken har styre eller daglig leder skal deltakerne underskrive, jf. siste punktum.

fastsette retningslinjer for virksomheten, jf. § 6-12 tredje ledd. Retningslinjer kommer også her til uttrykk som noe valgfritt, men når det gjelder retningslinjer m.v. for samfunnsansvar skal det som allerede nevnt rapporteres om slike er gitt eller ikke i årsberetningen.

5.3 Rettslig kontroll og sanksjoner

5.3.1 Kort om revisors konsistenssjekk

Forutsatt at selskapet har en samlet driftsinntekt på over fem millioner norske kroner, er opplysninger om samfunnsansvar underlagt Lov om revisjon og revisorer (revisorloven) etter § 5-1 første ledd tredje punktum jf. § 2-1 første ledd jf. annet ledd.

Det har ingen betydning for revisjonssjekken hvor styret velger å innta opplysningene, se til illustrasjon revisorloven § 5-1 første ledd tredje punktum:

“Plikten (...) gjelder for de opplysninger som minst skal gis i redegjørelser for samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c første ledd, samt for opplysninger som er inntatt i redegjørelser for samfunnsansvar gitt i annet dokument enn årsberetningen, jf. regnskapsloven § 3-3 c sjette ledd.”

Revisjonsplikten for rapportering om samfunnsansvar er imidlertid avgrenset ved at den kun innebærer en plikt til å vurdere ”om opplysningene er konsistent med årsregnskapet”, jf. revisorloven § 5-1 første ledd annet punktum.

I praksis vil det ikke være noen nær sammenheng mellom den informasjon som gis i redegjørelsen om samfunnsansvar m.v. etter regnskapsloven § 3-3c og de opplysninger som gis i årsregnskapet.¹²⁵ Om konsistenssjekken av samfunnsopplysningene vil føre til en effektiv håndhevelse av plikten kan på denne bakgrunn anses tvilsomt. Det vil derfor være mer aktuelt å se på tilgjengelige sanksjonsmuligheter dersom rapporteringsplikten ikke er overholdt.

---

¹²⁵ *Krav til rapportering om samfunnsansvar* (2010), s. 34 tredje avsnitt.

5.3.2 Aktuelle ansvarsgrunnlag

Det rettslige utgangspunkt er at rapporten om samfunnsansvar er en del av årsberetningen, uavhengig av om opplysningene blir gitt her eller i et selvstendig dokument.¹²⁶ Tradisjonelt anser man årsberetningen for å være ”styrets beretning”¹²⁷ og utarbeidelsen av årsrapporten faller inn under forvaltningsmyndigheten som styret er tildelt i Lov om aksjeselskaper og Lov om allmennaksjeselskaper fra 1997 (”asl” og asal”) § 6-12.

Årsberetningen skal behandles i møte, jf. asl/asal § 6-19 første ledd annet punktum og undertegnes av styret jf. regnskapsloven § 3-5 første ledd. På denne bakgrunn har samfunnsrapporten en selskapsrettslig funksjon.

Styrets myndighet og ansvar må ses i sammenheng, siden misbruk av den myndigheten som er tildelt kan føre til at styret blir stilt til ansvar.¹²⁸ Her kan både erstatningsansvar og straffeansvar bli aktuelt.

I aksjeselskapsretten er det inntatt en erstatningshjemmel for deliktansvar i asl./asal. § 17-1 første ledd. Av denne fremgår følgende:

”Selskapet, aksjeeier eller andre kan kreve at daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, gransker eller aksjeeier erstatter skade som de i nevnte egenskap forsettelig eller uaktsomt har voldt vedkommende”.

Bestemmelsen representerer kun en stadfestelse av den generelle ulovfestede *skyldregelen*, kjent som ”culpanormen”.¹²⁹ I denne sammenheng kan det nevnes at dersom det er gitt uriktig informasjon i redegjørelsen om samfunnsansvar, vil et tap kunne oppstå *bare i de tilfeller* der noen på bakgrunn av informasjonen som er gitt foretar seg noe aktivt. Skadelidte vil da typisk være brukere av informasjon i årsberetningen. Om brukere av opplysninger i regnskapsloven er det i forarbeidene til denne lov uttalt følgende:¹³⁰

“Regnskapsbrukerne er dels investorer og kreditorer som tilfører kapital til foretakene, og dels andre grupper som har interesse av å vite hvordan foretaket drives, f.eks. de ansatte og lokalsamfunnet.”

---

¹²⁶ Se forutsetningsvis rskl. § 3-5 femte ledd.

¹²⁷ Innstilling om lov om aksjeselskaper (1975-1976), s. 149.

¹²⁸ Woxholth (2012), s. 200.

¹²⁹ Nygaard (2000), s. 170.

¹³⁰ Ot.prp. nr. 42 (1997-1998), s. 8.

På bakgrunn av villedningssituasjonenes særegne karakter kan det stilles spørsmål om det eksisterer et eget *informasjonsansvar*?

Tema for denne oppgaven tillater ikke en analyse av det rettskildemessige grunnlaget for en egen ansvarsform for villedningssituasjonene, og det vises derfor i denne sammenheng til Jan-Ove Færstad sin bok ”Erstatningsansvar for villedende informasjon”. Det kan kort nevnes at Færstad konkluderer med at en slik egen ansvarsform ikke kan oppstilles. I stedet vil doktrinen om berettigede forventninger og flodbølgehensynet være med på å begrense ansvaret.¹³¹

Dernest vil også straffeansvar være aktuelt for forsettelige eller uaktsomme brudd på aksjelovgivningens bestemmelser jf. asl/asal § 19-1 første til tredje ledd.

For overtredelser av regnskapslovens bestemmelser, eller forskrift gitt med hjemmel i denne lov, kan straff ilegges etter regnskapsloven § 8-5. Straffeansvaret lyder som følger:

*“Den som forsettlig eller uaktsomt vesentlig overtrer denne lov eller forskrift gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil tre år.”*¹³²

Strafferammen utvides til 6 år dersom det foreligger særlig skjerpene omstendigheter, og er overtredelsen ikke ”vesentlig” vil strafferammen innskrenkes til 3 måneder.¹³³ For alle tilfeller av overtredelser vil medvirkning også rammes.

Opplysningskravet om samfunnsansvar er gitt i regnskapsloven § 3-3c. Det er ingen grunn som tilsier at straffeansvaret ikke skal gjelde for opplysninger etter denne bestemmelsen.¹³⁴ Opplysningskravet omfattes derfor av virkeområdet til regnskapsloven § 8-5 . For ordens skyld kan det nevnes at forsettelig eller uaktsomme brudd på regnskapsloven også er straffebelagt etter straffeloven § 286.

---

¹³¹ Færstad (2014) .

¹³² Rskl. § 8-5 første ledd første punktum.

¹³³ Rskl. § 8-5 (1) andre punktum og (2) andre punktum.

¹³⁴ Det vises i denne sammenheng til utdrag fra høringsuttalelsen til Spekter inntatt i Prop. 48 L (2012-2013) på side 31, hvor det gis uttrykk for at redegjørelsen om samfunnsansvar ikke bør omfattes av regnskapslovens straffebestemmelse. Lovgiver finner ingen grunn som taler for at straffebestemmelsen ikke skal gjelde for slike tilfeller og uttaler ”at misvisende eller feilaktige opplysninger” prinsipielt bør kunne straffefølgjes, se side 32 i proposisjonen. Dette er også fulgt opp i Innst. 217 (2012-2013) på side 4.

5.3.3 Ikke-rettslige sanksjoner

Terskelen for å kunne stille bedrifter rettslig ansvarlig for rapporteringsbrudd om samfunnsansvar er som det følger av punkt 5.3.2 svært høy. Hvorfor er ikke strengere juridiske virkemidler for oppfølging gjennomført? Og hvilke alternative kontrollmekanismer er man dermed henvist til?

Det ble i NOU 2008:14 tatt til ordet for å opprette et nasjonalt informasjons- og overvåkingsorgan i form av en ombudsmann for selskapers samfunnsansvar med innsynshjemmel i dokumenter som er unntatt offentligheten.¹³⁵ De enkeltpersoner og grupper som etter forslaget vil få sine interesser ivaretatt ville i hovedsak befunnet seg utenfor Norges grenser. Dette reiser både legale og økonomiske betenkeligheter.

Gjeldende rett er at straffbare handlinger begått i utlandet av foretak registrert i Norge, bare kan straffeforfølges nasjonalt dersom vilkårene i straffeloven § 12 nr. 3 er oppfylt.¹³⁶ Det betyr at tilfeller der bedrifter oppfattes for ikke å ha utvist samfunnsansvar i utlandet bare kan straffes i Norge dersom et av lovens vilkår er oppfylt.

Det er to tungtveiende hensyn som begrunner hvorfor ikke en strafferettslig regulering ble funnet hensiktsmessig. For det første finner det sted en internasjonal harmonisering ved vedtakelse av internasjonale standarder for straffbare handlinger. Det er i tråd med myndighetenes CSR-politikk at denne trenden fortsetter, da det er *”et mål å arbeide mot bred enighet om internasjonale regelverk som skal forhindre barnearbeid, sikre tilfredsstillende beskyttelse av arbeidstakere, forhindre forurensning og annen miljøskadelig virksomhet eller forhindre utnyttning av minoriteter og urbefolkningsgrupper”*.¹³⁷

Den andre grunnen er hensynet til andre staters suverenitet. Med unntak av de tilfeller der det råder bred enighet om rettsbeskyttelse av et samfunnsgode, vil en innblanding i en annen stats interne anliggender oppfattes som en urettmessig innblanding. Videre kan rettssikkerhetshensyn og hensynet til forutberegnelighet gjøre det betenkelig å straffeforfølge

---

¹³⁵ Under punkt 5.6.8 på s. 75.

¹³⁶ Alvorlige straffbare handlinger slik som forbrytelser mot personlig frihet, liv og helbred (som slaveri, tvangsarbeid m.v.) og økonomisk kriminalitet som korrupsjon kan straffeforfølges i Norge, jf. strl. § 12 nr. 3 bokstav a. Det samme gjelder der handlingen er straffbar der den er foretatt (krav til dobbel straffbarhet). Når straffeloven av 2005 trer i kraft, vil straffeforfølgning av handlinger foretatt i utlandet kunne skje uten krav om dobbel straffbarhet, se St.meld. nr.10 (2008-2009), s. 81.

¹³⁷ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 81.

i Norge handlinger som er begått i utlandet. I den samme retning trekker også hensynet til prosessøkonomisk straffeforfølgning.¹³⁸

Bakgrunnen for at det ble utvist tilbakeholdenhet med å innføre et sivilrettslig erstatningsansvar, må søkes i det grunnleggende aksjerettslige prinsipp om at et morselskap ikke kan holdes ansvarlig for skadevirkninger av datterselskapets handlinger. Hovedregelen gjelder så lenge morselskapet ikke har gjort noe som i seg selv innebærer ansvar for skadevirkningene.¹³⁹

På denne bakgrunn er det i hovedtrekk opp til bedriftenes ”interessenter” (forbrukere, investorer og samfunnet generelt) å hindre at rapporteringsplikten kun fører til økt byråkrati og villedende markedsføring. Det er derfor aktuelt å se på hvilke virkemidler bedriftenes interessenter har til rådighet.¹⁴⁰

Som følge av en erkjennelse av manglende juridiske virkemidler for oppfølging av rapporteringsplikten, vil norske myndigheter jobbe for at informasjons- og veiledningsarbeidet om samfunnsansvar styrkes.¹⁴¹ Dette skal gjøres ved at næringsrettede offentlige virkemidler, slik som blant Utenriksstjenesten, utarbeider landnotater, tilrettelegger møteplasser for å drøfte konkrete problemstillinger knyttet til samfunnsansvar og bidrar til å øke næringslivets bevissthet og kunnskap om risiko ved internasjonal virksomhet. Videre understrekes viktigheten av arbeid om samfunnsansvar som skjer i nærings- og arbeidslivets organisasjoner og frivillige organisasjoner.¹⁴²

I avsnittet over drøftes arbeidet med å få bedrifter til å bli mer bevisst sitt samfunnsansvar. Forutsatt at et selskap anklages for å bryte med samfunnsansvaret, kan dennes interessenter bringe klagen inn til behandling av et utenomrettslig faglig uavhengig organ?

Den viktigste mekanismen som i dag er tilgjengelig ved anklager mot et norsk selskap for brudd på samfunnsansvaret, er OECDs norske kontaktpunkt (eller kontaktpunktet i vertslandet dersom staten er medlem av OECD.) OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper dekker forståelsen av samfunnsansvar som følger av regnskapsloven § 3-3c. Kontaktpunktet sin

---

¹³⁸ Se Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 13.5.2 og St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 82.

¹³⁹ Andenæs (2006), s. 43 ff. og St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 82.

¹⁴⁰ Sjøfjell (2013).

¹⁴¹ St.meld. nr. 10 (2008-2009), s. 88.

¹⁴² *Ibid* s. 88-96.

viktigste oppgave utover å gjøre OECDs retningslinjer kjent, er å bistå til å løse konflikter om brudd på retningslinjene.¹⁴³

Hva gjør kontaktpunktet effektivt? Manglende håndhevelsesmekanismer til tross er frykten for selskapets tap av omdømme ansett for å være en effektiv motivasjonsfaktor for å respektere kontaktpunktets klagebehandling. Selskapet har derfor et insentiv til å ta aktivt del i behandlingen dersom det blir klaget inn til kontaktpunktet.

Om hvordan selskapet aktivt kan ta del i behandlingen, vises det til hvordan kontaktpunktet håndterer klager. Det er her tre faser; for det første vil kontaktpunktet foreta en vurdering av om klagen skal tas opp til behandling. Forutsatt at klagen tas opp til behandling, tilbyr kontaktpunktet mekling mellom partene. Det er her selskapet aktivt kan delta for å imøtekomme klageren.¹⁴⁴

Dersom partene kommer til enighet, utarbeider kontaktpunktet i den siste fasen en slutterklæring om informasjon om avtalen. For det motsatte tilfellet vil slutterklæringen i stedet inneholde en anbefaling til selskapet forutsatt at klagen er funnet berettiget.¹⁴⁵

Saksbehandlingen foregår i tråd med Veiledning for prosedyrer vedtatt på OECDs Ministerrådsmøte 25. mai 2011. Kravet om åpenhet som følger av Veiledningen er moderert av den norske offentleglova. Det betyr at all informasjon vil bli offentliggjort med mindre informasjonen kan føre til skade på personer eller avsløre forretningshemmeligheter.¹⁴⁶

I praksis har det vist seg at selskaper som blir klaget inn utviser samarbeidsvilje.¹⁴⁷ Klagen på Cermaq ASA fra Naturforbundet og Forum for Utvikling og Miljø tjener som illustrasjon på en positiv mekling som ble avsluttet i 2011. Anklagene gjaldt påstand om brudd på miljøhensyn, menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter i OECDs retningslinjer ved oppdrettsnæring til Cermaq ASA i Chile og Canada. I slutterklæringen går det blant annet frem at Cermaq ASA vil respektere urbefolkningens rettigheter og ta hensyn til føre var –

---

¹⁴³ Se hjemmesidene til det norske kontaktpunktet: ”www.responsiblebusiness.no”.

¹⁴⁴ Norges Kontaktpunkt: ”Årsrapport 2012-2013”, s. 12.

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ *Ibid* s. 11.

¹⁴⁷ Se til illustrasjon klagesak: *FIVH vs. Intex Resources ASA* (2011) og *Støttekomiteen for Vest-Sahara vs. Sjøvik* (2013).

prinsippet. En positiv endring i Cermaq ASA etterlevelse ble i ettertid bekreftet av klagerne.¹⁴⁸

6 Alternative rapporteringssystemer

6.1 Innledning

I regnskapsloven § 3-3c tredje ledd er det gitt forskriftshjemmel til departementet om at rapporteringsplikten etter bestemmelsens første ledd kan *erstattes* av to alternative internasjonale initiativ. Alternativene som kan fastsettes i forskrift er følgende:

(E)n offentlig framskrittsrapport i henhold til FNs initiativ for samarbeid med næringslivet om en bærekraftig utvikling (Global Compact) eller en offentlig rapport foretaket har avlagt innenfor rammeverket til Det globale rapporteringsinitiativet.”

Finansdepartementet har i forskrift om overgangsregler til lov 19.april 2013 nr 15 om *endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover* benyttet forskriftshjemmelen. I forskriften § 1 følger det at rapporteringsplikten i regnskapsloven § 3-3c første ledd ikke gjelder for regnskapsår påbegynt før 1. januar 2014 dersom det rapporteres i henhold til ett av de internasjonale initiativene nevnt over.

Slik det følger av ordlyden til regnskapsloven § 3-3c kan initiativene ved forskrift *erstatte* plikten etter første ledd. Betyr dette at rapportering avlagt i tråd med Global Compact eller Det globale rapporteringsinitiativet er ment å representere et unntak fra hovedregelen om rapporteringsplikten etter regnskapsloven § 3-3c første ledd?

Hovedformålet med adgang til i forskrift å avvike fra utgangspunktet i regnskapsloven § 3-3c er at det vil bidra til å legge til rette for harmonisering på internasjonalt nivå. Gjennom norske myndigheters CRS-politikk ønskes det å legge til rette for en utvikling av sammenlignbare standarder og relevante nøkkeltall for samfunnsansvar.¹⁴⁹ Et annet poeng ved at rapporteringsplikten etter første ledd bortfaller er at bedrifter ikke skal pålegges en ekstra rapporteringsbyrde dersom de allerede avgir rapport etter ett av de to internasjonale

---

¹⁴⁸ Norges kontaktpunkt: ”Mekling førte frem: klage om lakseoppdrett avsluttet i nytt OECD-organ.” (2011).

¹⁴⁹ Prop. 48 L (2912-2013), s. 27.

initiativene.¹⁵⁰ Regnskapsloven § 3-3c tredje ledd skal derfor ikke oppfattes som et unntak fra plikten til å rapportere, men i stedet forstås som alternative metoder og oppfylle opplysningskravet på.

Det er gitt en ytterligere kompetanse til å oppstille nærmere krav i forskrift, ”herunder krav om at det skal gis tilleggsopplysninger i foretakets årsberetning”, hjemlet i regnskapsloven § 3-3c tredje ledd siste setning. Denne hjemmelen er foreløpig ikke benyttet.

Nedenfor vil det bli redegjort enkeltvis for innholdet i de to internasjonale initiativene. Sett i lys av forskjeller mellom de internasjonale initiativene og den norske rapporteringsplikten, vil det bli gitt en vurdering av hvilke krav og tilleggsopplysninger som kan være aktuelt, forutsatt at departementet utøver sin kompetanse etter forskriftshjemmelen.

6.2 FNs Global Compact

6.2.1 Historisk bakgrunn og legitimitet

FNs Global Compact ble lansert i 1999 under World Economic Forum og er det største globale initiativ for samarbeid med næringslivet om bedrifters samfunnsansvar og bærekraftig bedriftspraksis. Initiativet ble tatt av FNs daværende generalsekretær Kofi Annan på bakgrunn av et ønske om å bringe næringslivet mer direkte inn i utviklingsarbeidet og gi det ”globale markedet et mer menneskelig ansikt”¹⁵¹ (min oversettelse).

6.2.2 Innholdet i initiativet

Følgende to hovedmålsettinger står sentralt i FNs Global Compact; for det første at bedrifter skal slutte seg til ti prinsipper for områdene menneskerettigheter, arbeidsstandarder, miljø og anti-korrupsjon, og for det andre et ønske om å fremme aktiviteter og partnerskap som bidrar

---

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ World Economic Forum in Davos (1999).

til å fremme FNs bredere målsettinger og utfordringer¹⁵² om en bærekraftig utvikling.¹⁵³ Det er om lag 5200 bedrifter fra mer enn 130 land som er tilsuttet FNs Global Compact.¹⁵⁴

De ti prinsippene innen de respektive fire feltene lyder som følger;

«Menneskerettigheter

1. *Bedrifter skal støtte og respektere vernet om internasjonale anerkjente menneskerettigheter*
2. *Sikre seg at de ikke medvirker til menneskerettighetsbrudd*

Arbeidsstandarder

3. *Bedrifter skal overholde organisasjonsfriheten og den reelle anerkjennelse av retten til kollektive forhandlinger*
4. *Sette en stopper for alle former for tvangsarbeid*
5. *Reelt bringe barnarbeid til opphør*
6. *Sette en stopper for diskriminering i forhold til ansettelse og yrke*

Miljø

7. *Bedrifter skal støtte et føre-var-prinsipp i forhold til miljøutfordringer*
8. *Ta initiativ for å fremme økt ansvarlighet i forhold til miljøet og*
9. *Oppmuntre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi*

Anti-korrupsjon

10. *Bedrifter skal motarbeide alle former for korrupsjon, inkludert utpressing og bestikkelser»¹⁵⁵*

Hva går så forpliktelsen til å slutte seg til de ti prinsippene ut på for bedriftene? På samme måte som den norske rapporteringsplikten etter regnskapsloven § 3-3c, pålegges det ingen juridisk plikt til å utøve det moralske ansvaret som prinsippene bygger på utover det å overholde det nasjonale regelverket i vertslandet bedriftene utøver virksomhet. Til illustrasjon vises det til plattformens egen definisjon av sin status;

---

¹⁵² På engelsk "Broader UN Goals and Issues" som er en referanse til et spekter av de mest akutte og vedvarende globale utfordringer verdenssamfunnet står overfor; "including Peace and Security; the Millennium Developments Goals; Human Rights; "Children's right; Gender Equality, Health; Education; Humanitarian Assistance; Migration; Food Security; Sustainable Ecosystems and Biodeverity; Climate Change Mitigation and Adaption; Water Security and Sanitation; Employment and Decent Working Condition; and anti-Corruption." Se Global Compact Blueprint (2010), s. 4.

¹⁵³ Se Global Compact Network Nordic Countries internettsider "www.gcnordic.net".

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ Se "www.gcnordic.net".

*”The UN Global Compact is not a regulatory instrument, but rather a voluntary initiative that relies on public accountability, transparency and disclosure to complement regulation and to provide a space for innovation and collective action.”*¹⁵⁶

Selve forpliktelsen består i å integrere UN Global Compact sine prinsippene i bedriftens forretningsstrategi, i den daglige drift og selve bedriftskulturen. Videre skal prinsippene utgjøre et fundament i beslutningsprosesser som foretas på ledelsesnivå samt at bedriftene forventes å engasjere seg i partnerskap som arbeider for en bærekraftig utvikling.¹⁵⁷

Som et minste tiltak for å kunne føre kontroll med hvordan bedriftene oppfyller forpliktelsene er de pålagt til årlig å avgi en framskrittsrapport, referert til som Communication on Progress (COP)¹⁵⁸, til FNs Global Compact.

Til tross for at det er FNs Global Compact Office som er den formelle mottaker av framskrittsrapporten er det likevel bedriftens interessenter, slik rapportering avgitt etter regnskapsloven § 3-3c, som kommunikasjonen er tiltenkt rettet mot. Følgende setning tjener som illustrasjon;

*“Making a COP widely available to internal and external stakeholders is an essential component of communicating progress.”*¹⁵⁹

Verdt å nevne er at rapporten bygger på et differensieringsprogram. Avhengig av omfang og kvalitet på opplysninger avgitt i rapporten vil nivået på denne kunne plasseres i en av følgende tre kategorier: *Learner Platform*, *GC Active Level* eller *GC Advanced Level*. Omfanget og kvaliteten relaterer seg til selskapets implementering av de ti prinsippene og graden av åpenhet og innsyn.¹⁶⁰ Kategoriseringen er i tråd med at initiativet tar sikte på en race-to-the-top strategi, der best praksis skal bidra til inspirasjon blant øvrige selskaper.¹⁶¹

Det laveste nivået, *Learner Platform*, er betegnelsen på en innlevert COP som ikke oppfyller rapporteringskravene. Av denne grunn vil det derfor være de to resterende nivåene som er aktuelle for selskaper underlagt rapporteringsplikten i regnskapsloven § 3-3c.

---

¹⁵⁶ ”Corporate Sustainability in The World Economy” (2013), s. 2.

¹⁵⁷ *Ibid* s. 3.

¹⁵⁸ For en mer detaljert fremstilling av innholdet i COP vises det til nøkkeldokument: ”After the signature – An Introduction to the Global Compact” (2012), s. 20.

¹⁵⁹ *Ibid*, Step 2: ”Sharing the COP with the Company’s Stakeholders”, s. 20.

¹⁶⁰ ”The UN Differentiation Program” (2013).

¹⁶¹ ”Global Compacts Blueprint” (2010), s. 1.

Når det gjelder fremskrittssrapporten i henholdt til FNs Global Compact er ikke kravet som stilles til opplysninger like strengt. De fem første årene et selskap er tilsluttet initiativet er det tilstrekkelig å bare rapportere på to av de fire områdene i motsetning til det norske kravet der alle fire områdene må med i rapporten.

For et selskap som ikke avgir en fremskrittssrapport i henhold til FNs Global Compact eller innenfor rammen av GRI må alle fire områder dekkes i rapporten for regnskapsåret påbegynt etter 31 desember 2012. Motsatt vil ikke regnskapsloven § 3-3c gjelde for et selskap som avgir en rapport i overensstemmelse med ett av de to internasjonale initiativene før regnskapsåret 2014.¹⁶² Fra denne dato må alle fire områder dekkes forutsatt at ikke forskriftshjemmelen i regnskapsloven § 3-3c tredje ledd benyttes på nytt.

For både nivå *GC Active* og *GC Advanced* er GRI-retningslinjene relevante. På førstnevnte nivå vil retningslinjene kunne fungere som et hjelpemiddel til å kommunisere deltakelse og utvikling til selskapets interessenter. For rapportering som kvalifiserer til *GC Advanced* vil retningslinjene være med på å føre til en synergieffekt da det bidrar til en best mulig resultat når initiativene virker sammen.¹⁶³

6.3 Global Reporting Initiativ (GRI)

6.3.1 Bakgrunn og legitimitet

Gjennom FNs miljøprogram UNEP deltar GRI som samarbeidende institutt med FN. Formålet til det Det Globale Rapporteringsinitiativ er å gjøre rapportering om økonomiske¹⁶⁴ miljømessige og sosiale resultater, bedre kjent som den tredelte bunnlinje, like utbredt som tradisjonell finansiell rapportering.

For å fremme formålet har GRI utviklet et sett med retningslinjer som tjener som verktøy ved utarbeidelse av bærekraftsrapporter.

---

¹⁶² Forskrift om overgangsregler til regnskapsloven 3. juni 2013 nr 568.

¹⁶³ ”The UN Differentiation Program” (2013).

¹⁶⁴ ”The economic dimension of sustainability concerns the organization’s impacts on the economic conditions of its stakeholders and on economic systems at local, national, and global levels. It does not focus on the financial condition of the organization”, jf. ”Reportings Principles and Standars Disclosures” (2013) siste avsnitt s. 43.

Subjektene for retningslinjene er alle organisasjoner ”*regardless of their size, sector or location*”.¹⁶⁵ Retningslinjene er derfor anvendelige for store foretak, jf. regnskapsloven § 1-5. Slik det følger av punkt 6.1 er de også indirekte anbefalt etter regnskapsloven § 3-3c gjennom adgangen til å forskriftshjemmel for alternativ oppfyllelse av rapporteringsplikten om samfunnsansvar.

Legitimiteten til GRI-retningslinjene bunner i et tett globalt multi-interessent samarbeid mellom aktører fra blant annet næringslivet, arbeidslivet, finansinstitusjoner, revisorer og andre eksperter på området, i nær dialog med myndigheter i en rekke land. Utformingen er basert på eksisterende rapporteringssystemer og utviklet i tråd med allmenn aksepterte normer for bærekraft.¹⁶⁶

6.3.2 Den nye generasjon retningslinjer: G4.

Hvilke retningslinjer gjelder for selskaper som ønsker å slutte seg til GRI? Det er først verdt å merke seg at det er ulike generasjoner av retningslinjer som er utarbeidet av GRI. Den siste generasjonen av utgitte retningslinjer, referert til som ”G4”, ble lansert i mai 2013 og vil i det følgende være referanserammen for hva som kreves i en bærekraftsrapport.¹⁶⁷ Oppgavens rammer tillater ikke en detaljert gjennomgang av G4 retningslinjene. Likevel vil en kort oversikt bli gitt i neste punkt da det er lovgivers intensjon bak regnskapsloven § 3-3c at det skjer en internasjonal tilnærming.

Førstegangsrapporterende selskaper skal benytte G4. Selskaper som allerede har innarbeidet rapporteringspraksis etter G3 eller G3.1 kan selv bestemme når de ønsker å legge om til G4, så lenge dette gjøres innen transformeringsfristen satt til den 31 desember 2015.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ *Implementation Manual* (2013), s. 5.

¹⁶⁶ *Reporting Principles and Standard Disclosure* (2013), s. 5.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid* s. 14.

6.3.3. Hvordan utforme en bærekraftsrapport i henhold til GRI?

Det første selskapet må gjøre er å få et overblikk over retningslinjene og sette seg inn i hva som kreves av opplysninger. Retningslinjene og innarbeidelsen av disse er redegjort for i to dokumenter; ”*Reporting Principles and Standard Disclosures*” og ”*Implementation Manual*”.

I dokumentene gjøres det en inndeling av hvilket nivå bærekraftsrapporter ligger på hensett kvalitet og omfang av informasjon som presenteres av selskapene. Det kan velges mellom en mindre omfattende rapport, ”Core” eller en mer omfattende rapport ”Comprehensiv”.

Store foretak er ikke bundet til å velge den mer omfattende varianten.¹⁶⁹ Avhengig av variantvalget vil det stilles forskjellige krav til opplysninger som må oppgis i bærekraftsrapporten for at denne skal anses å være i overensstemmelse med G4. Disse kravene til innhold refereres til som ”Standard Disclosures”.

For det tilfellet at rapporten ikke er utarbeidet i overensstemmelse med ett av rapporteringsalternativene kreves det at følgende kommer til uttrykk i rapporten:

”*This report contains Standard Disclosures from the GRI sustainability Reporting Guidelines*”.¹⁷⁰

Uttalelsen skal bli gitt i sammenheng med hvilke ”Standard Disclosures” som selskapet har fulgt, samt stedet i rapporten der disse er plassert.

6.3.4 Avsluttende vurdering

Er kravene til ett av rapporteringsalternativene oppfylt vil selskapet ha dekket de opplysninger som følger av regnskapsloven § 3-3c. Dersom det kun er avgitt informasjon etter utvalgte ”Standard Disclosures” vil vurderingen av om opplysningskravet i regnskapsloven § 3-3c er dekket bero på om disse inneholder informasjon om hvordan retningslinjene er omsatt til handling, om en resultatvurdering er foretatt og til sist, opplysninger om fremtidige ambisjoner. Likefullt må disse opplysningene inntas i årsberetningen da rapporten ikke oppfyller kravet til fritak i forskriftsbestemmelsen.

---

¹⁶⁹ ”Both options can apply for an organization of any type, size, sector or location.” Jf. *Reporting Principles and Standard Disclosure* (2013), s. 8 og 11-14.

¹⁷⁰ *Ibid* s. 14.

Slik det følger av forrige avsnitt åpnes det for svært forskjellig rapporteringsrutiner etter GRI-retningslinjene. Bedrifter som har fått fritak med hjemmel i forskriftsbestemmelsen etter regnskapsloven § 3-3cc tredje ledd kan avgi rapporter av ulikt presisjonsnivå. En generell henvisning til G4 i årsberetningen gir derfor et uklart bilde av hvilket informasjonsnivå selskapet har lagt seg på.

Ved utarbeidelsen av forskriftshjemmelen om fritak ble de ulike rapporteringsnivåene tatt høyde for. På denne bakgrunn er det derfor adgang til å forkriptsfeste at tilleggsopplysninger må gis. Aktuelt er da opplysninger i årsberetningen om hvilket rapporteringsalternativ selskapet har valgt. Det kan stilles spørsmål om hvorfor ikke hjemmelen til å fastsette tilleggsopplysninger allerede er benyttet? Svaret må søkes i myndighetenes ønsket om en internasjonal harmonisering som best oppnås ved tilrettelegging av størst mulig oppslutning om initiativet. I rapporteringsplikts tidlige fase er derfor oppslutningen om G4 i første omgang et hovedfokus. Det er meldt at strengere krav vil vurderes etter at man har tilegnet seg mer erfaring om hvordan rapportering etter G4 har fungert i praksis.¹⁷¹

7. Avsluttende bemerkninger

Som vi har sett av analysen i kapittel to overlater lovgiver en vid skjønnsmargin til styret i rapporteringsplikten om samfunnsansvar både når det gjelder innhold og omfang. Dette medfører at plikten allerede på dette grunnlag er vanskelig å håndheve. Ytterligere vil oppfølgingen av om rapporteringsplikten etterleves vanskeligjøres ved at samfunnsrapporten bare er underlagt revisors konsistenssjekk.

Når kontrollmekanismene er svake vil det derfor ikke være rasjonelt å tro at selskaper vil rapportere fullstendig og ærlig. I ytterste konsekvens kan ærlige selskaper bli sett på som mindre samfunnsansvarlige enn sine konkurrenter som er mer tilbakeholden i sin rapportering.

Videre har lovgiver benyttet den danske bestemmelsen som inspirasjon uten å ha tatt høyde for at empiriske undersøkelser viser at eksisterende årsberetningskrav til arbeidsmiljø, beskyttelse av det ytre miljø, mer likestilling og mindre diskriminering ikke følges opp på en skikkelig måte.

---

¹⁷¹ Prop.48 L (2012-2013), fjerde avsnitt, s. 27.

Lovgiver har funnet at hensynet til en internasjonal tilpasning og at markedet skal styre utviklingen etter en *beste praksis*- tilnærming på rapportering om samfunnsansvar, må veie tyngst. Spørsmålet er om den lovfestede rapporteringsplikten er et tilstrekkelig middel for å oppnå målet om å integrere samfunnsansvar i virksomhetsutøvelsen?

Det ble varslet i Stortingsmelding nr. 10 at det vil bli foretatt en evaluering av oppfølgingen av rapporteringsplikten innen fem år. Det gjenstår å se om bestemmelsen bidrar til en mer samfunnsbevisst virksomhetsstyring eller om den bare vil fungere som en papirmølle for selskapene.

Litteraturliste

Lovregister

- 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven eller Grl.) 17.mai 1814.
- 1902 Almindelig Borgelig Straffelov (Straffeloven eller strl.) 22. mai 1902 nr. 10.
- 1981 Lov om vern mot forurensning og om avfall (forurensningsloven eller frl.) 13. mars 1981 nr. 6.
- 1992 Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven) 27. november 1992 nr. 109.
- 1997 Lov om aksjeselskaper (aksjeloven eller asl.) 13. juni 1997 nr. 44.
- 1997 Lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven eller asal.) 13. juni 1997 nr. 45.
- 1998 Lov om årsregnskap mv.(regnskapsloven eller rskl.) 17.juli 1998 nr. 56.
- 1999 Lov revisjon og revisorer (revisorloven eller revl.) 15. januar 1999 nr. 2.
- 2003 Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (miljøinformasjonsloven eller mil.) 9. mai 2003 nr. 31.
- 2013 Årsregnskapsloven (ÅRL) 1.november 2013 nr. 1253 (Dansk).

Forskrifter

- 2013 Forskrift om overgangsregler til lov 19.april 2013 nr. 15 om endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover 3. juni 2013 nr. 568 (forskrift om overgangsregler til regnskapsloven).

Lovforarbeider

- NOU 2003:23 "Evaluering av regnskapsloven".
- NOU 2008:14 "Samstemt for utvikling? Hvordan en helhetlig norsk politikk kan bidra til utvikling i fattige land".

Innst. S. nr. 200 (2008-2009) ”Innstilling fra utenrikskomiteen om næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi”.

Rapport til Finansdepartementet fra arbeidsgruppen for rapportering om samfunnsansvar, *Krav til rapportering om samfunnsansvar*, (Oslo 2010).

Ot.prp. nr. 3 (1975-1976) ”Om lov om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v.”.

Ot.prp. nr. 42 (1997-1998) ”Om lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)”.

Ot.prp. nr. 89 (2003-2004) ”Om lov om endringer i lov 17.juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring EØS-regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m.)”.

Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) ”Om lov om endringer i aksjelovgivning mv.”.

Prop. 48 L (2012-2013) ”Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar m.v.)”.

Innst. 217 L (2012-2013) ”Innstilling fra finanskomiteen om endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar m.v.)”.

Stortingsmeldinger

St.meld. nr. 9 (2005-2006) ”Om overgangsordningane for arbeidstakarar fra dei nye EØS-landa mv.”.

St.meld. nr. 18 (2007-2008) ”Arbeidsinnvandring”.

St.meld. nr. 10 (2008-2009) ”Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi”.

Den danske regjerings handlingsplan for virksomheters samfunnsansvar 2012-2015, ”Ansvarlig vekst”, (København 2012).

EU-direktiver, -rekommendasjoner og -publikasjoner

Rdir. 78/660/EEC   FOURTH COUNCIL DIRECTIVE of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies (det 4. selskapsdirektiv)

Rdir. 83/349/EEC   SEVENTH COUNCIL DIRECTIV of 13 June 1983 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts (det 7. selskapsdirektiv).

EP/Rdir. 2003/51/EC   DIRECTIVE 2003/51/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL of 18 June 2003 amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the annual and consolidated accounts of certain types of companies, banks and other financial institutions and insurance undertakings (“Moderniseringsdirektivet”).

EU-kommisjonen: “Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosures of non-financial and diversity by certain large companies and groups,” (COM(2013) 207 final), Strasbourg April 2013.

EU-kommisjoen: *Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions*: “A renewed strategy 2011-2014 for Corporate Social Responsibility”, (COM(2011)), Brussels 25. October 2011.

EU-kommisjonen: “Commission moves to enhance business transparency on social and environmental matters”, (Press release), Brussels 16. April 2013.

EU-kommisjonen: “Non-Financial Reporting”, (Brussels 2014). Tilgjengelig på:

“http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/non-financial_reporting/index_en.htm”. [Sitert 3. mai 2014].

Bøker

Andenæs, Mads Henry, *Aksjeselskaper og Allmennaksjeselskaper*, (Oslo 2006).

Arnesen, Finn og Are Stenvik, *Internasjonalisering av juridisk metode*, (Oslo 2009).

Færstad, Jan-Ove, *Erstatningsansvar for villedende informasjon*, (Bergen 2014).

Handeland, Øyvind og Schwencke, Hans Robert, *Regnskapsloven med kommentarer*, 2. utgave (2011).

Horrigan, Brian, *Corporate Social Responsibility in The 21st Century*, (UK 2010).

Huneide, Jens-Erik mfl., *Årsregnskap i teori og praksis*, 12. utgave (2011). Tilgjengelig på:
“<http://abo.reettsdata.no/browse.aspx?sDest=gAARSREGN10>” (“www.reettsdata.no”).

Nygaard, Nils, *Skade og ansvar*, 6. utgave (Bergen 2007).

Sejersted, Fredrik mfl., *EØS-rett*, 3. utgave (Oslo 2011).

Woxholth, Geir, *Selskapsrett*, 4. utgave (Oslo 2012).

Publikasjoner fra OECD

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD): *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, (OECD 2011).

Publikasjoner fra GRI

Global Reporting Initiative: “G4 Sustainability Reporting Guidelines: *Implementation Manual*”, (Amsterdam 2013). Tilgjengelig på:

“<https://www.globalreporting.org/reporting/g4/Pages/default.aspx>”.

[Sitert 3. april 2014].

Global Reporting Initiativ: "G4 Sustainability Reporting Guidelines: *Reporting Principles and Standard Disclosure*", (Amsterdam 2013). Tilgjengelig på:
"<https://www.globalreporting.org/reporting/g4/Pages/default.aspx>".
[Sisert 3. april 2014].

Global Reporting Initiativ: "What is GRI: History", (Amsterdam 2014). Tilgjengelig på: "<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/what-is-GRI/Pages/default.aspx>" (www.globalreporting.org). [Sisert 9. april 2014].

Publikasjoner fra ILO

International Labor Organization (ILO): "Tripartite Declaration of Principles. Concerning Multinational Enterprises and Social Policy", (Geneva 2006). Engelsk utgave tilgjengelig på: "http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_094386/lang--en/index.htm"(www.ilo.org). [Sisert 27. mars 2014].

Publikasjoner fra FN

De forente nasjoner (FN): "Hva er bærekraftig utvikling", (Oslo 2012). Tilgjengelig på: "<http://www.fn.no/Tema/Baerekraftig-utvikling/Hva-er-baerekraftig-utvikling>" ("www.fn.no"). [Sisert 19. mars 2014].

Global Compact Network Nordic Countries: "De ti prinsipper", (Oslo 2011). Tilgjengelig på: "<http://www.gcnordic.net/index.php?r=cPage/show&cTopicId=38>" ("www.gcnordic.net"). [Sisert 25. april 2014].

The UN Global Compact Office: "After the signatur - An Introduction to the Global Compact", (New York City 2012). Tilgjengelig på: "http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/8.1/after_the_signature.pdf" ("www.unglobalcompact.org"). [Sisert 4. mai 2014].

The UN Global Compact: "Annual Review 2008", (New York 2009). Tilgjengelig på: "http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/9.1_news_archives/2009_04_08/GC_2008AR_FINAL.pdf" ("www.unglobalcompact.org"), . [Sisert 20. mars 2014].

The UN Global Compact: "Blueprint For Corporate Sustainability Leadership", (New York 2010). Tilgjengelig på:

"http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/lead/BluePrint_EN.pdf"
(*"www.unglobalcompact.org"*). [Sisert 20. mars 2014].

The UN Global Compacts Office: "Corporate Sustainability in The World Economy; United Nations Global Compact", (New York City 2013). Tilgjengelig på:

"http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/8.1/GC_brochure_FINAL.pdf"
(*"www.unglobalcompact.org"*). [Sisert 3. mai 2014].

The UN Global Compact: "Differentiation Program", (New York 2013). Tilgjengelig på:

"http://www.unglobalcompact.org/COP/differentiation_programme.html"
(*www.unglobalcompact.org*). [Sisert 20. mars 2014].

The UN Global Compact: "Reporting Guidance on the 10th Principle Against Corruption", (New York 2009). Tilgjengelig på:

"http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/UNGC_AntiCorruptionReporting.pdf" (*"www.unglobalcompact.org"*).
[Sisert 15. mars 2014].

Fagartikler, avisartikler og nettdokumenter

CSR-Norge, "EU-direktiv om ikke finansiell rapportering ble vedtatt i EU-parlamentet", (Skjetten, 2014). Tilgjengelig på: *"<http://csrnorge.no/Nyheter/EU-direktiv-om-ikke-finansiell-rapportering-ble-vedtatt-i-EU-parlamentet>"* (*"www.csrnorge.no"*).
[Sisert 15. mai 2014].

Dugstad, Line, Linderud, Espen og Ånestad, Morten, "Jebsen leste aldri granskningsrapporten"(Kongsberg-siktelsen), *Dagens Næringsliv*, 27. februar 2014, s. 4-5.

Initiativ for etisk handel (IEH), "Veileder for bedrifter – Etisk handel i praksis", (Oslo 2010), Tilgjengelig på: *"<http://www.etiskhandel.no/veileder>"* (*"www.etiskhandel.no"*).
[Sisert 15. april 2014].

Kløvstad Langberg, Øystein, ”Korrupsjon kan skje i alle selskaper”, *Aftenposten Nyheter*, 18. januar 2014, s. 2-3.

Koch, Louise, ”Redegjørelse for samfundsansvar”, København (årstall ukjent). Tilgjengelig på: ”<https://www.danskerhverv.dk/Politik/Verden/CSR/Sider/Redegørelseforsamfundsaansvar.aspx>” (”www.danskerhverv.dk”). [Sitert 10. mars 2014].

Mikkelsen, Brian, ”Samfundsansvar og rapportering i Danmark – *Effekten av rapporteringskravet i årsregnskabsloven*”, (København 2010). Tilgjengelig på: ”<http://www.evm.dk/~media/oem/pdf/2010/Pressemeddelelser-2010/01-09-10-csr-rapporteringskrav/EoS-vejldning-DK-print-web-pdf.ashx>” (”www.evmn.dk”). [Sitert 10.mars 2014].

Miljødirektoratet, ”Hovedfunn fra første delrapport”, (Oslo 2013). Tilgjengelig på: ”http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/klima/FNs_klimapanel_IPCC/Femte-hovedrapport-fra-FNs-klimapanel/Delrapport-1-Det-klimavitenskapelige-grunnlaget-The-Physical-Science-Basis/Hovedfunn-fra-forste-delrapport/” (”www.miljodirektoratet.no”). [Sitert 22. mars 2014].

Norges kontaktpunkt (OECD), ”OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper” *Årsrapport 2012/2013*, (Oslo 2013). Tilgjengelig på: ”<http://www.responsiblebusiness.no/files/2013/12/aarsrapport2013.pdf>” (”www.responsiblebusiness.no”). [Sitert 5.mai 2014].

Norges kontaktpunkt (OECD), ”Mekling førte frem: klage på lakseoppdrett avsluttet i nytt OECD-organ”, (Oslo 2013). Tilgjengelig på: ”<http://www.responsiblebusiness.no/2011/08/11/mekling-forte-frem-klage-om-lakseoppdrett-avsluttet-nytt-oecd-organ/>” (”www.responsiblebusiness.no”). [Sitert 10. mai 2014].

Press Release SG/SM/6881, ”Secretary-general proposes Global Compact on Human Rights, Labour, Environment, in address to World Economic Forum in Davos”, (Davos 1999). Tilgjengelig på: ”<http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990201.sgsm6881.html>” (”www.un.org”). [Sitert 10. mai 2014].

Program for Research and Documentation for a Sustainable Society (ProSus), "Corporate Responsibility Reporting in Norway: An assessment of the 100 largest firms", Report nr. 9 2005. Tilgjengelig på:
"http://www.regjeringen.no/upload/FIN/fma/horingsnotat/krav_til_rapportering_om_samfunnsansvar.pdf". [Sisert 5.mai 2014].

Sjåfjell, Beate, "CSR-rapporteringsplikt for store selskaper – Lov om endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover. Lovvedtak 44 (2012–2013)", *Artikkel til nytt i privatretten nr. 2 2013*. Tilgjengelig på:
"<http://www.jus.uio.no/forskning/omrader/selskaper/publikasjoner/vedlegg/artikkel-sjafjell-nip-2013.pdf>". [Sisert 4. april 2014].

Skjærstad, Martin, "Statoil øker pengestrømmen til korrupte land", *Aftenposten Innsikt*, 16.januar 2014, s. 12-14.

Sletteemoen, Aud Ingvild, "Sosial dumping", (Oslo 2010). Tilgjengelig på:
"http://www.okokrim.no/miljokrim/nor/tidligere_utgaver/3_desember_2010/artikler/sosial-dumping?target=print". [Sisert 30. mars 2014].

The Economist (spesialutgave på nett), "Do it right", (London 2008). Tilgjengelig på:
"<http://www.economist.com/node/10491124>" ("www.economist.com").
[Sisert 4. mars 2014].

Transparency International, "What we do", (New York, 2014). Tilgjengelig på:
"<http://www.transparency.org/whatwedo>" ("www.transparency.org").
[Sisert 20. mars 2014].

Klagesaker til Norgeskontaktpunkt (OECD)

Sak: "FIVH vs. Intex Resources ASA", slutterklæring 30. november 2011. Tilgjengelig på
"<http://www.responsiblebusiness.no/klagebehandling/intex/> "
("www.responsiblebusiness.no"). [Sisert 10.mai 2014].

Sak: ”Støttekomiteen for Vest-Sahara vs. Sjøvik AS”, felleserklæring 2. juli 2013.

Tilgjengelig på:

”http://www.responsiblebusiness.no/files/2013/12/vest_sahara_pm.pdf”

(”www.responsiblebusiness.no”). [Sitert 10. mai 2014].

Publiseringer fra Norsk RegnskapsStiftelse (NRS)

Publiseres på: *”<http://www.regnskapsstiftelsen.no/a9018867/endelige-nrs>”.*

NRS 16 Norsk RegnskapsStandard 16: Årsberetning.Revidert januar 2010.